

SIRIUS

OPRECHT

ZOMEREDITIE 15 juni 2022

RECHT &
CULTUUR

COLOFON

De OpRecht is het verenigingsblad van Sirius,
studievereniging binnen het Utrecht Law College.

Heb je een opmerking naar aanleiding van deze voorjaarseditie
of heb je een idee voor een volgende OpRecht? Laat het weten
aan de redactie (oprecht@ulcsirius.nl).

Jaargang 17, 2de editie
15 juni 2022

Hoofdredactie
Nienke van der Heijden

Redactie
Anna Damman, Renate Koopmans, Tessa Schijvens,
Emma Remans en Eliane van Keulen

Vormgeving
Emma Remans

Met speciale dank aan: Sacha Prechal, Hidde Conen en
Jenny

Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste
zorg is besteed, aanvaarden de auteur(s), redacteur(s) en
Studievereniging Sirius geen aansprakelijkheid voor eventuele
fouten of onvolkomenheden, noch de gevolgen hiervan.

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet gestelde
uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvou-
digd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand,
of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij
elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige
andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming
van Studievereniging Sirius.

INHOUD

4	VOORWOORD
7	RECHTVAARDIGHEID IN GLOBALISERENDE WERELD
11	TUSSENJAAR
15	IN DE SCHOENEN VAN: SACHA PRECHAL
19	TIKKIE-MAATSCHAPPIJ, DAT ZIJN WIJ
21	PROPAGANDEBELEID: RUSLAND VERSUS NEDERLAND
25	CULTUUR & MEDIA
29	EEN JAAR BACKPACKEN DOOR NIEUW-ZEELAND
33	IUS VAN VROEGER TOT VANDAAG: KIESRECHT
35	NEDERLANDSE IDENTITEIT
39	IN THE SPOTLIGHT: HOOFDDOEK DRAGEN OP WERKVLOER
45	GASTARTIKEL NADINE VAN DE SANDE
47	HET ONDERWIJSSYSTEEM: NEDERLAND VS CHINA

VOORWOORD

Beste OpRechtlezers,

De dagen worden weer langer, warmer en kleurrijker. Mensen trekken hun rokjes en t-shirts weer uit de kast en er ontstaat weer wat meer leven op straat. De zomer staat voor de deur. Een van de dingen die ik graag doe in de zomer is reizen. Reizen en nieuwe culturen ontdekken is wat mij betreft erg belangrijk, zowel voor ontspanning als om ervan te leren. In deze editie van de OpRecht willen wij jullie heel veel dingen vertellen die te maken hebben met cultuur. Het thema van deze editie is dan ook niet voor niets Recht & cultuur.

Zo schreef Anna een artikel over de vergelijking van schoolsystemen van China en Nederland. Tessa schreef een artikel waarin ze iemand heeft geïnterviewd over de *do's en dont's* van backpacken én de rubriek In de schoenen van. Voor deze rubriek heeft ze Sacha Prechal geïnterviewd, zij is rechter bij het Hof van Justitie van de Europese Unie. Ikzelf schreef een artikel over het nemen van een tussenjaar en over de Nederlandse cultuur.

Emma heeft voor haar artikel Cultuur & media een hoop fantastische tips op een rij gezet, allemaal op het gebied van cultuur. Ook heeft zij een artikel geschreven over rechtvaardigheid in een globaliserende wereld. Een thema dat logischerwijs met de dag belangrijker wordt. Voor de rubriek In the spotlight neemt Renate je mee in een belangrijke zaak wat betreft het behoud van cultuur. Namelijk het al dan niet mogen dragen van een hoofddoek op de werkvloer. Voor een greep uit de actualiteit heeft Renate ook het propagandabeleid van Nederland en Rusland vergeleken. Dit resulteerde in een verrassend en interessant artikel.

Van grote invloed op de Nederlandse cultuur zijn de veranderende rechten geweest. Voor de rubriek Ius van vroeger tot vandaag onderzocht Anna het verloop van het stemrecht in Nederland. Ten slotte hebben we deze editie weer een tweetal gastschrijvers Marwan schrijft over iets dat hem opvalt in de Nederlandse cultuur terwijl Nadine ons meeneemt in een stukje cultuur van Saudi-Arabië.

Met de zomer komt ook de zomervakantie om de hoek kijken. Voor een paar weken zullen we elkaar moeten missen in de studieruimte en de gangen van Janskerkhof 2-3. Begin je Sirius nou té erg te missen? Pak dan de OpRecht er nog eens bij om weer een beetje Sirius te proeven. Geniet (na de tentamens) van de welverdiende vakantie!

Liefs,

Nienke van der Heijden

REDACTIE '22

Nienke van der Heijden - Eerstejaars
- Hoofdredacteur

Anna Damman - Eerstejaars -
Redacteur

Tessa Schijvens - Eerstejaars -
Redacteur

Renate Koopmans - Derdejaars
- Redacteur

Emma Remans - Tweedejaars -
Redacteur en Vormgeving

Eliane van Keulen - Tweedejaars
- Bestuurscoördinator

- CULTURE -

**‘The ideas, customs and
social behaviour of a
particular people or society’**

ONRECHTVAARDIGHEID RECHT TREKKEN

Door: Emma Remans

Een uiteenzetting over verschillende interpretaties van rechtvaardigheid in een globaliserende wereld

Rechtvaardigheid

Rechtvaardigheid is een van die begrippen waar auteurs vele diverse en creatieve definities aan geven om de essentie van het woord zo goed mogelijk vast te leggen. Hoewel de verschillen gering kunnen lijken, schuilt hierachter alsnog een wereld van verschil. Daar komt bij dat onze wereld al enige tijd in een ontwikkeling van globalisering zit; we lijken, praten, eten en kleden ons steeds meer een beetje hetzelfde. Maar denken we ook, over een fundamenteel begrip als rechtvaardigheid, op dezelfde wijze?

In deze beschouwing ga ik in op enkele verschillende interpretaties van het begrip 'rechtvaardigheid', om te zien waar de gelijkenissen en contrasten liggen. Ik doe dit aan de hand van de leerstukken uit het rechtspositivisme, het natuurrecht, de wet van karma in het Boeddhisme en de filosofie van John Rawls. Ik zal eerst dit vierdelig theoretisch kader kort uiteenzetten en vervolgens overgaan tot een onderlinge analyse. Geëindigd zal worden met een conclusie over wat we leren over de verschillen in definities van het begrip rechtvaardigheid en welke fundamentele overeenstemming deze definities kennen.

Het rechtsbegrip van de theorieën

Tijdens de verdiepende vakken 'Grondslagen van Recht' en 'Perspectieven op Recht' maken wij als eerstejaars rechtenstudenten al kennis met de 3 welbekende opvattingen over het rechtsbegrip, oftewel over hetgeen men verstaat onder de vraag: 'wat is recht?'. Op grond daarvan kennen we het rechtspositivisme, ofwel legisme, dat zich kenmerkt door het definiëren van recht als het toepassen van de gecodificeerde, wettelijke bepalingen. Het natuurrecht daarentegen stelt dat het recht universeel en van nature toegekend is, dat juist de wetboeken overstijgt en een grondslag vindt in de natuur. De wet van karma in het boeddhisme is een van de weinige wetten waar we tijdens de rechtenstudie geen stof over lezen of een college over krijgen. Wat de meeste mensen kennen van karma, is vaak het idee dat negatieve handelingen die je jegens een ander verricht je later - in hetzelfde leven - tegen je zult krijgen. Kort gezegd houdt deze leer in dat men rechtvaardig handelt, indien zij handelt in lijn met de innerlijke wetmatigheid van karma. De wetmatigheid van karma houdt in dat de handelingen en gedachten die je in je vorige leven hebt verricht, de plek van jouw wedergeboorte bepalen. Die wedergeboorte kan in een van de zes werelden plaatsvinden, afhankelijk dus van de manier waarop je hebt gehandeld in je vorige leven: de wereld van de mensen, goden, lagere hemelen, hogere hemelen, hellen en laagste hellen. Laatstgenoemde klinken iets minder prettig dan the Ritual of

Karma die je wellicht op je badkamer hebt staan, maar het is een mooie zienswijze om vanuit deze wet je eigen handelswijze kritisch te bekijken. Rawls schreef A Theory of Justice en ziet recht als hetgeen uit zijn ‘weg-denken-experiment’ van een sociaal contract voortvloeit. Het idee is om een samenleving in te richten, terwijl je van tevoren niet weet welke positie je binnen deze samenleving in zult nemen. Oftewel: je weet dus bijvoorbeeld niet welk geslacht, seksuele geaardheid, inkomen, spaargeld, leeftijd of geboorteplaats aan jou toebehoren. Men bedenkt aldus onder andere de schoolsystemen, politieke organisatie en stelsels van sociale zekerheid achter de sluier van onwetendheid.

Met deze uitleg is niet gezegd dat wanneer men weet wat recht is, ook duidelijk is wat rechtvaardig is. Ik hoef niet uitgebreid te vertellen dat het erkennen en blindelings toepassen van de Wet Kinderopvang en Algemene Wet inzake rijksbelasting tot verwoestende gevolgen leidt, zolang hier geen menselijke maat wordt toegepast. Geen enkele theorie

is dus inherent juist of in alle mogelijke gevallen toe te passen, maar moet bezien worden in het licht van de concrete casus.

Analyse

Dat gezegd hebbende zal ik nu de voornaamste opmerkelijke verhoudingen tussen de verschillende theorieën uiteen zetten.

Ten eerste is een gelijkenis te zien binnen het natuurrecht en de wet van karma. Deze gaan namelijk beiden uit van een systeem met een bepaalde mate van ‘bovennatuurlijke beginselen’. Deze beginselen zijn niet vastgesteld door een wetgever, de politiek of zelfs God, maar vormen een bepaald ‘zelfregulerend systeem’. Dit uitgangspunt zet zich natuurlijk sterk af tegen het legisme, waar juist de wetgever door een relatief zware procedure het volksbelang behartigt door rechtsregels te codificeren in wetboeken. Dit creëert een grotere mate aan rechtsbescherming, waar juist de toepassing van de letter van de wet jou het recht zou ontfemen. Maar die letter van de wet behartigt natuurlijk een ander, evenzeer aanmerkelijk belang: rechtszekerheid. Volgens een aanhanger van het natuurrecht is legisme een verstijfd en onbuigzaam systeem, terwijl het duidelijkheid verschaft over je precieze rechten en plichten.

Maar het natuurrecht en de wet van karma verschillen juist ook van elkaar. Het natuurrecht gaat namelijk uit van een bovennatuurlijke kracht die universeel is en voor iedereen te allen tijde geldt. Daarentegen is het boeddhisme individualistischer. Binnen de wedergeboorte wordt namelijk enkel rekening gehouden met jouw eigen handelen: wat jij doet, is je eigen verantwoordelijkheid en beïnvloedt anderen niet. Zo word jij dus ook niet beïnvloed door de goede of kwade handelingen van een ander: het draait allemaal om jouw eigen leven.

NO
JUSTICE
NO
PEACE

De filosofie van John Rawls beslaat de opvatting dat de manier waarop bepaalde zaken in de samenleving geregeld zijn, niet onbetwistbaar is of automatisch de juiste manier is. Dit staat niet vast in steen, zoals mensen wellicht denken, maar is kneedbaar. Er is ruimte om situaties op een andere manier aan te pakken, wanneer daar de noodzaak of wens voor bestaat. Rawls neemt juist afstand van het starre uitgangspunt van het legisme, omdat hij uitgaat van meer open normen zoals vrijheid en gelijkheid. De onzekerheid die de sluier van onwetendheid laat ontstaan, zet ons allen aan het denken en niet enkel een politicus die wetsvoorstellen indient. Rawls gaat uit van een smalle moraal: het vaststellen van dé normen en waarden waar we het in ieder geval wel over eens zijn. Dat kan juist een overeenstemming bieden met het rechtspositivisme, omdat ook de volksvertegenwoordiger op grond van art. 50 Gw het 'gehele' Nederlandse volk moet vertegenwoordigen. Dat dit in de praktijk volgens ons versnipperde partijstelsel natuurlijk niet het geval is, is toch het streven dat de volksvertegenwoordiger de regels vaststelt waarmee het volk indirect heeft ingestemd. Daarnaast blijven binnen de Kamers over de controversiële agendapunten meningsverschillen bestaan, maar ook Rawls probeert niet een dergelijke brede moraal vast te stellen.

Rawls' zienswijze is eigenlijk mooi verwoord in de zinsnede van het gedicht van Amanda Gorman dat zij voordroeg tijdens de inauguratie van president Joe Biden, *The Hill We Climb*: 'And the norms and notions of what "just is", isn't always justice'. In Nederland zal vaak de argumentatie luiden 'omdat dat traditie is!'. Die instelling wordt door Rawls dus recht de prullenbak in gegooid: er is altijd een mogelijkheid om onrechtvaardige zaken recht te trekken.

Conclusie

Een algemene consensus bestaat aldus over het feit dat ook tussen deze wijd uiteenlopende culturen rechtvaardigheid in ieder geval een overkoepelend element bevat. Hoe rechtspositivisten waarde hechten aan de hen van hogerop opgelegde wet, zo gaan ook aanhangers van het natuurrecht uit van hogere normen van rechtvaardigheid die alle mensen raakt. Zo geldt ook het sociale contract dat aan de hand van de sluier van onwetendheid ontstaat, dat deze normen dan uiteindelijk voor iedereen vaststaan. En zo gaat het rechtspositivisme uit van een door het hogere politieke orgaan van de wetgever opgelegde regel. Daarnaast blijft rechtvaardigheid een fundamentele rol spelen voor de verdere invulling van. Het is de bodem waarop het rechtssysteem gebouwd wordt, waar altijd

naar terug geredeneerd kan worden ongeacht welke plaatselijke verordening of Europese richtlijn wordt getoetst.

'We end where we begin': in de introductie gaf ik al aan dat de variabele definities van dit begrip ongetwijfeld tot wijde uitkomsten leiden. Wellicht kunnen wij de essentie proberen te bevatten in een definitie. Echter, het is zaak om het begrip te blijven invullen aan de hand van de favoriete frase van een rechtenstudent: de feiten en omstandigheden van het geval. Het vereist een actieve, kritische en onderzoekende houding. Het blijft dus aan ons om elke dag onszelf af te vragen wat niet een ander, maar eerst wij zelf kunnen doen om de wereld een stukje rechtvaardiger te maken.

Bronnen

A. van der Braak, 'Rechtvaardigheid in het boeddhisme: de wet van karma', AA 2018, afl. 12, p. 980-981.

C. Thomas, 'Onder de sluier', De Groene Amsterdammer 2021, afl. 9.

G. A. van der Wal, 'De universaliteit van de mensenrechten', AA 1998, 241-252.

L. M. Henderson, 'Wie heeft recht op rechtvaardigheid?', AA 2020, afl. 6, p. 558-563.

M. J. Sandel, *Rechtvaardigheid: wat is de juiste keuze?*, Utrecht: Uitgeverij Ten Have, 2015.

Karma: de wet van gevolgen (Theosophical University Press Agency), online.

EEN TUSSENJAAR: VAN JEZELF VINDEN IN BALI TOT SPAANS LEREN IN SALAMANCA

Door: Nienke van der Heijden

Ongeveer dertien procent van de vwo-leerlingen neemt een tussenjaar nadat ze eind-examen hebben gedaan en dit aantal wordt steeds hoger. Ook een jaartje geen onderwijs na een WO-bachelor is populair. Vijftien procent van de studenten kiest hier voor een tussenjaar. Als je “tussenjaar” googlet, word je overspoeld met ideeën, organisaties en dingen die je écht niet mag vergeten. Je zou er bijna je laptop van dichtklappen en lekker in Nederland blijven. Om het iets overzichtelijker te maken, geef ik in dit artikel een lijstje van dingen die je kan doen in zo’n tussenjaar en zaken die volgens ervaringsdeskundigen toch onderschat worden.

Als je eenmaal hebt besloten dat je een tussenjaar wil nemen, is het natuurlijk belangrijk dat je gaat kijken hoe je dit jaar gaat invullen. Het is verstandig om een plan te maken met wat je gaat doen. Voor je het weet is het jaar alweer voorbij of heb je geen tijd meer om het een en ander te regelen en sta je met lege handen. Hieronder staan een aantal ideeën voor de invulling van je tussenjaar.

Je kunt voor een jaar in het buitenland gaan werken als **au pair**. Dit houdt vaak in dat je voor de kinderen van een gastgezin zorgt, kookt en wellicht nog wat schoonmaak taken oppakt. Vaak krijg je hier een vergoeding voor en het gastgezin biedt inwoning waardoor je niet op zoek hoeft naar een woning. Een nadeel is wel dat je het leven van een gezin in stapt maar je weet nog niet goed hoe het klikt. Van tevoren zijn er zeker

kennismakingsgesprekken zodat je een totale mismatch kunt uitsluiten, maar er echt achter komen gebeurt vaak pas op locatie. Om als au pair aan de slag te gaan kun je zelf opzoek gaan naar een gastgezin maar er zijn ook organisaties die een match voor je kunnen zoeken. Een goed aangeschreven bedrijf hiervoor is Yellow Au Pair.

Een tweede idee is **backpacken**. Met een jaar backpacken wordt het cliché van jezelf leren kennen toch vaak waarheid. Vooral als je alleen gaat, is het een goede les omdat je helemaal op eigen benen staat. Je moet er wel voor sparen en je moet heel veel regelen. Meer hierover verderop in dit artikel want ik heb gesproken met Thijs die zelf een tijd is gaan backpacken in Australië.

Een andere optie is **vrijwilligerswerk**. Je kunt hier subsidie voor aanvragen waardoor het niet veel hoeft te kosten en het is natuurlijk heel fijn om een jaar iets bij te kunnen dragen. Via het programma European Solidarity Corps kun je een subsidie aanvragen waardoor vrijwilligerswerk bijna kosteloos is. Daarnaast regelen ze woonruimte en dingen zoals een zorgverzekering voor je. Wel is dit erg gewild dus kan het lastig zijn om een project te vinden.

Een ander populair alternatief is een **taalcur-sus**. Onze eigen Anna van de OpRechtcommissie heeft hiervoor gekozen, zij zal hier ook later iets over vertellen. Een groot, voor de hand liggend voordeel is dat je een vreemde taal leert beheersen op een leuke, originele manier.

Ten slotte kun je in het buitenland gaan **studeren**. Het fijne hieraan is dat je gedwongen wordt om mensen te leren kennen en hierdoor zal je je minder snel alleen voelen. Daarnaast is het goed voor je CV om alvast andere disciplines te ontdekken. Een nadeel hiervan is dat je vaak wel erg veel moet uitzoeken, regelen en aanvragen voordat je daadwerkelijk kunt verhuizen.

Omdat het vaak toch makkelijker lijkt dan het is heb ik aan twee mensen gevraagd hoe zij hun tussenjaar hebben ingedeeld. Zij leggen uit wat zij hebben gedaan, waar je aan moet denken en hoe waardevol een tussenjaar is.

De eerste die wat meer verteld is Thijs Cro-ne. Thijs is een jongen uit Tilburg die bij mij op de middelbare school heeft gezeten maar een jaar voor mij eindexamen heeft gedaan. Zoals je je misschien al realiseert had hij dus een tussenjaar tijdens de corona periode. Thijs wilde in eerste instantie vier maanden gaan reizen door Australië maar door het virus werden het er uiteindelijk zeven. Eerst is hij heel veel gaan werken om te sparen, zo'n vier maanden. De reis zelf is hij in zijn eentje aan gegaan maar hij is daar gekomen door

een organisatie genaamd Australian Backpackers. De organisatie heeft veel voor hem geregeld. Zij zorgden dat hij werd opgehaald van het vliegveld, dat hij een slaapplek had voor de eerste drie dagen, dat hij een bankrekening had in Australië en dat hij een zorgverzekering had. Dit zou hij dan ook erg aanraden omdat het erg veel moeite is om dit allemaal zelf te regelen. Toen zijn vlucht gecanceld werd door het coronavirus besloot hij met vrienden die hij gemaakt had langer in Australië te blijven. Ze gingen meer landinwaarts om te werken op een boerderij. Onderweg kwamen ze terecht op een camping met veel meer mensen met hetzelfde plan. Uiteindelijk hebben ze geen werk gevonden maar wel heel veel gefeest en een aantal maanden later kon hij op 16 juni alsnog terug naar Nederland vliegen.

Over het algemeen had Thijs niets tijdens zijn reis wat hij beter had moeten regelen vond hij zelf. Vooral de organisatie waarmee hij ging heeft hier een groot aandeel in gehad. Volgens hem zijn er meer dan genoeg hostels, dus een slaapplek komt wel goed. Hier zijn ook apps voor die je gewoon kunt downloaden en dan kun je online zoeken waar je heen wil gaan. Dit is erg handig. Een tip van hem is: durf mensen aan te spreken! Iedereen is erg behulpzaam en zij weten het beste waar je heen kunt.

Hier heb je veel aan! Het enige waar hij tegen aanliep was dat het soms in een nieuwe stad weer even aftasten was. Je moest dan nieuwe mensen zoeken en dit kon weleens eenzaam zijn. Vaak kwam hij wel bekenden tegen doordat veel mensen dezelfde route reizen.

Thijs zou het ontzettend aanraden om een tussenjaar te nemen, omdat het hem heel veel levenservaring heeft gegeven. Zelf heeft hij zijn tussenjaar tussen de middelbare school en zijn bachelor gedaan. Dit beviel erg goed maar volgens hem is tussen de bachelor en master ook erg fijn omdat je dan net wat meer vrijheid hebt en net wat volwassener bent.

Ook Anna Damman, medesiri en commissielid, heeft een tussenjaar genomen na haar middelbare school. In dit tussenjaar was haar hoofddoel om Spaans te leren, maar vanwege het coronavirus kwam hier nog iets bij.

Anna wist al aan het eind van haar middelbare school carrière dat ze graag naar het Utrecht Law College wilde, ze heeft dus geen tussenjaar genomen om langer over haar studiekeuze na te kunnen denken. Sinds Anna kan praten wil ze al Spaans leren en het moment na de middelbare school en voor de universiteit was voor haar het perfecte moment.

Anna is naar Spanje gegaan met een organisatie genaamd Don Quijote, deze taalschool zit door heel Spanje en Latijns-Amerika. In eerste instantie zou ze het hele jaar naar Salamanca gaan. Salamanca is dé studentenstad van Spanje. Zowel internationale als Spaanse studenten verzamelen hier. Ook spreken ze in Salamanca het “ABN” van Spanje, erg fijn dus om hier Spaans te leren. Helaas gooide het coronavirus roet in het eten en hierdoor had ze aan het begin van het jaar online les. De lessen startten in december en Anna had elke dag van negen uur ‘s ochtends tot één

het door de online lessen al duidelijk was waar ze stond. Via de online les heeft ze een vriendin gemaakt die ze nu nog steeds veel spreekt en met haar is ze ook tegelijk naar Salamanca gegaan. De organisatie had in de stad meerdere woonruimtes, dus via hen is ze ook aan een soort studentenhuus gekomen. Hier woonde ze met meerdere internationale studenten en hier werd ook alleen maar Spaans gepraat. Na de les werd er vaak buiten de deur geluncht om vervolgens terug naar huis te gaan, even huiswerk te maken en wat te chillen. Hierna gingen ze tal van leuke

uur ‘s middags les van een Spaanse docent. Doordat de docent zelf Spaans was, leerde Anna heel snel, heel goed Spaans. Ook vragen moesten in het Spaans gesteld worden. De leerlingen bij Anna in de klas kwamen zelf ook uit de hele wereld, dit vond ze ook echt een toevoeging. Voordat je begint aan de cursus moet je een toelatingstoets doen, de uitslag hiervan bepaalt dan op welk niveau je begint. Omdat de les om 13:00 klaar was had Anna nog wat uren over en in deze uren heeft ze elke middag hockeytraining gegeven. Dit was ook erg leerzaam.

Toen Anna eindelijk naar Salamanca mocht, kon ze zo instromen op haar niveau omdat

dingen doen. Zo kon je een kerk beklimmen om over Salamanca uit te kijken, was er een zwembad, ging Anna naar musea of werden er wandelingen gemaakt door de stad. Uiteindelijk heeft Anna het C1 niveau behaald, wat inhoudt dat ze vloeiend Spaans spreekt.

Al met al is het dus zeker aan te raden om een tussenjaar te nemen. Zoals het cliché gaat: werken kun je nog lang genoeg.

Bronnen

‘Steeds meer jongeren nemen een tussenjaar voordat ze gaan studeren’, Hoger Onderwijs Persbureau, Geraadpleegd op 26 mei.

IN DE SCHOENEN VAN... SACHA PRECHAL

Door: Tessa Schijvens

Als rechtenstudenten weten we inmiddels een heleboel over advocaten, rechters en juristen. Wat kun je eigenlijk nog meer doen nadat je je studie rechtsgeleerdheid hebt afgerond? In onze vaste rubriek “In de schoenen van...” schetsen we een beeld van iemand met een minder standaard beroep dat je na de studie rechtsgeleerdheid kunt uitoefenen. Hierdoor hopen we een breder beeld te schetsen van de mogelijkheden van een net afgestudeerde jurist. Deze editie stappen we in de schoenen van Sacha Prechal, rechter in het Hof van Justitie van de Europese Unie.

Sacha Prechal is in 1959 geboren in het toenmalige Tsjecho-Slowakije. Toen zij negen jaar oud was, is zij met haar ouders geëmigreerd naar Nederland. Hier heeft ze haar studie rechten afgerond waarna ze jaren werkzaam is geweest bij verschillende universiteiten, onder andere als hoogleraar Europees recht. In 2010 is Sacha Prechal benoemd tot rechter bij het Hof van Justitie van de EU .

Hoe bent u rechter bij het Hof van Justitie geworden?

“Door te solliciteren, haha. Eind jaren ‘80, begin jaren ‘90 heb ik als medewerker bij de Nederlandse rechter bij het Hof gewerkt. Dat was een ongelofelijk mooie tijd, want je zit dan toch in de keuken van het Europese recht. Ik had dus al wel een idee waar ik eventueel aan zou beginnen als ik zou solliciteren. In de sollicitatieprocedure moet je eerst langs een Nederlandse selectiecommissie. Het is dan de Nederlandse regering die je voordraagt als

kandidaat. Daarna word je gehoord door een Europees Comité, het bestaan van dit comité staat in artikel 255 VWEU. Uiteindelijk word je benoemd door de lidstaten die bijeenkomen in een soort mini-conferentie.”

Heeft u altijd al bij een internationaal hof willen werken?

“Ik was sinds 2003 hoogleraar in Utrecht en ik had het erg naar mijn zin. Het was dus niet zo dat ik graag weg wilde. Ik was bezig om samen met mijn collega’s interessante onderzoeksprojecten op te zetten, de sfeer was goed en de collega’s waren leuk. Daarnaast ben ik bij het Utrecht Law College betrokken geweest wat ik heel aardig vond om te doen. Mijn man zei echter destijds tegen mij dat ik op de vacature moest reageren, want

misschien zou ik er later spijt van krijgen. Ik heb dus gereageerd en van het een kwam het ander. Ik heb een baan bij het Hof altijd wel in mijn achterhoofd gehad. Ik wist natuurlijk veel over het werk bij het Hof. Voor Europese integratie is het recht heel belangrijk, dus door het werk als rechter bij het Hof kun je een steentje bijdragen aan die integratie. Dat is wat ik heel belangrijk vind om te doen. Hierdoor was een baan bij het Hof wel altijd een van de opties, maar als hoogleraar draag je natuurlijk ook je steentje bij. Het is dus niet zo dat ik per sé naar het Hof heb gewild, maar ik heb een internationale omgeving wel altijd heel inspirerend gevonden. Misschien komt dat omdat ik zelf vanuit Tsjecho-Slowakije naar Nederland ben geëmigreerd. Hierdoor heb je een beetje een ander perspectief dan iemand die alleen maar in Nederland is opgegroeid. Ik ben altijd heel erg nieuwsgierig geweest naar hoe het in andere landen gaat, wat het recht betreft, maar ook andere kwesties, bijvoorbeeld hoe vier je oud en nieuw. Daar kun je levendige debatten over hebben, heb ik ondervonden.”

Wat maakt het Europese recht interessanter dan nationaal recht?

“Voor mij is het Europese recht interessant wanneer je het afzet ten opzichte van het internationale recht. Toen ik studeerde was ik veel met het internationale recht bezig. Ook dit komt misschien weer vanuit mijn Tsjecho-Slowaakse achtergrond. Ik was geïnteresseerd in vragen zoals, hoe kun je de macht van (totalitaire) staten controleren en hoe kun je een betere bescherming van mensenrechten waarborgen? Ik had toen het idee dat het internationale recht op dat gebied iets moest betekenen, dus vandaar dat ik me daar tijdens mijn studie op toegespitst heb. Ik kwam er echter achter dat het internationale recht

weliswaar veel normen bevat, maar dat deze maar zeer matig gehandhaafd kunnen worden. Toen ontdekte ik het Europese recht. Daar heb je een wetgever en je hebt een Hof, en uiteindelijk wordt het Europese recht mede gerealiseerd door nationale rechters, die het toepassen. Dit is een systeem dat veel beter werkte dan het internationale recht. Daarnaast is het Europese recht een manier om het optreden of de macht van de overheid binnen de perken houden, vaak in het voordeel van individuele burgers. Dit zijn elementen die mijn belangstelling voor het Europese recht mede hebben bepaald. Het nationale recht bevat ook veel interessante gebieden, maar we hebben op dit moment te maken met problemen die de landen zelf niet aan kunnen; hiervoor heb je een goede vorm van samenwerking nodig. Het Europese recht draagt daar veel aan bij.”

Hoe ziet een doorsnee werkdag er voor u uit?

“De vrijdagen zijn op dit moment gereserveerd als studiedagen voor de rechters, zodat we aan onze dossiers kunnen werken. Dat vergt namelijk ontzettend veel leeswerk en uiteraard ook denkwerk. Op de andere werkdagen is het zo dat je om 9:30 ‘s ochtends begint met een zitting, die neemt doorgaans de hele ochtend in beslag. Vervolgens heb je een lunchpauze. Ik werk dan gewoon op zijn Nederlands door met een boterham in de hand, maar andere collega’s gaan vaak meer uitgebreid eten. Iedereen doet dit op zijn eigen manier. In de middag heb je in beginsel van 14:30 tot 16:00, of soms zelfs tot 19:00 raadkamers. Deze kunnen zijn van de grote kamer, met vijftien rechters, of van de kamers waarin we normaal werken. Dat zijn kamers met vijf rechters. Tussendoor moet je natuurlijk overleggen met je medewerkers, want zij

schrijven alle concepten - in het Frans, overigens, want dat is de werktaal van het Hof. Ik ben voor die stukken uiteindelijk verantwoordelijk, dus ik moet alles met ze voorbespreken en het resultaat goedkeuren. Verder geef ik graag eigen input in de zaken. Daarnaast moet je dossiers lezen. Je leest je eigen dossiers, waarin je rechter rapporteur bent, maar ook die van andere collega's als je in de zaak zit. Soms kan het gebeuren dat de agenda zo vol zit dat je tot 's avonds laat aan de dossiers zit te werken. Dat is gelukkig niet altijd zo, maar er zijn periodes waarin je twee à drie weken echt even flink door moet pakken. Verder zijn er ook nog commissies. Ik zit bijvoorbeeld in de commissie die zich bezighoudt met het Procesreglement. Dat soort werk kost natuurlijk ook tijd.

Wat vindt u het leukst aan uw beroep?

“Je komt problemen tegen die je nooit had kunnen bedenken, dat is altijd heel verrassend. Je lost concrete problemen op en dat probeer je te doen op een, zo hoop je, rechtvaardige manier. Samenwerken met collega's uit andere landen en met andere achtergronden vind ik ook interessant en verfrissend. Wat mij opvalt in Luxemburg is dat je een probleem ziet en snel denk je dat het evident is hoe dit probleem moet worden opgelost. Als je vervolgens collega's hoort, blijkt de aanpak van het probleem vaak minder vanzelfsprekend dan je zelf - vaak vanuit je eigen nationaal recht perspectief - dacht. Die interactie is heel leerzaam en soms ook wel spannend. Tenslotte, zoals ik al opgemerkt heb, kun je als rechter in het Hof bijdragen aan de Europese samenwerking en integratie en dat vind ik belangrijk.”

Wat zijn de minder leuke kanten?

“Ik kwam van de universiteit en daar ben je in hoge mate de baas van je eigen tijd. Het maakte niemand echt uit wanneer je je artikelen schrijft of je onderwijs voorbereidt. In Luxemburg zit je daarentegen opgesloten in

een harnas van zittings- en raadkamerroosters. Daarnaast wordt je ook een beetje geëld door anderen. Als je je werk goed doet dan reageer je op nota's of op concept arresten van je collega's. Die stukken komen soms op tijden dat het niet helemaal goed uitkomt, maar je hebt relatief weinig tijd om te reageren. Het hangt ook van de kwaliteit van die stukken af, want niet alles is altijd even goed geschreven. Als je zo'n stuk krijgt waarvan je vindt dat het niet goed op papier staat of waar je het niet eens bent met de redenering of de uitkomst, dan moet je daar toch even goed voor gaan zitten en snel reageren. Dat kost dan redelijk veel tijd. Daarnaast is het zo dat al enkele jaren de werkdruk bij het Hof heel hoog is. Ik heb dan ook nog amper tijd om aan academisch werk toe te komen, hoewel ik bijvoorbeeld artikelen schrijven ontzettend leuk vind om te doen. Maar goed, elke baan heeft zo zijn kanten die wat minder leuk zijn.”

Wat heeft u geleerd van uw beroep als rechter bij het Hof van Justitie?

“Ik heb allereerst iets over mezelf geleerd. Als anderen mij, na mijn eerste tijd bij het Hof, vroegen of ik nog terug wilde komen, zei ik dat ik terug wilde komen als Advocaat Generaal om conclusies te schrijven. Ik zag mijzelf namelijk altijd als een solist en het werk als rechter is veel meer collectief werk. Tijdens mijn periode als rechter en met name als voorzitter van een kamer heb ik echter ontdekt dat ik er ontzettend veel plezier in heb om met collega's op een lijn te komen en om consensus te bereiken. Dat heeft mijzelf een beetje verbaasd. Verder word je door het werk hier doordrongen van het belang van de wisselwerking van de theorie van het recht enerzijds en de praktijk anderzijds. Je moet eigenlijk permanent beide kanten in de gaten houden. Als je alleen focust op de theorie dan loop je het risico dat je een beetje wereldvreemd wordt, omdat de theorie niet altijd aansluit op wat er in de praktijk of in de

samenleving gebeurt. Tegelijkertijd kan je je ook niet alleen maar op de praktijk focussen, want je hebt de theorie nodig als oriëntatiepunt.”

Welke eigenschappen heb je nodig om een goede rechter te zijn?

“Voor alle rechters geldt, denk ik, dat je goed moet kunnen luisteren. Ook is het belangrijk dat je goed het kaf van het koren kan scheiden. Je moet dus proberen te vatten waar een zaak echt over gaat. Partijen komen vaak met allerlei argumenten waarbij ze de hoofd- en bijzaken niet uit elkaar houden. Daarnaast is het belangrijk dat je je bewust bent van je eigen vooroordelen, zodat je kan proberen om deze uit te schakelen als je met een zaak bezig bent. Als je dat niet doet dan ben je naar mijn mening geen goede rechter. Ik heb zelf bijvoorbeeld een ongelofelijke hekel aan voetbal, maar ik zit op dit moment midden in een zeer grote voetbalzaak.

Ik moet dan toch mijn aversie ten aanzien van voetbal onderdrukken om toch met een redelijke beoordeling van de zaak te komen. Verder moet je als rechter een heldere juridische redenering kunnen opschrijven. Wat volgens mij het allerbelangrijkste is, is dat je je hoofd moet gebruiken, want het logische en intellectuele werk is bij rechtspraak uiteraard heel belangrijk. Tegelijkertijd moet je ook voldoende empathie hebben om te beoordelen wat jouw uitspraak voor mensen of eventueel de samenleving betekent. Wat intellectueel zuiver is, is niet altijd rechtvaardig. Dit heeft rechter Stephen Breyer van de Supreme court ook altijd benadrukt. Volgens hem is rechtspreken een kwestie hoofd en hart.”

TIKKIE-MAATSCHAPPIJ, DAT ZIJN WIJ

Door: Marwan El Khattabi

Op moment van schrijven gebeurde een week geleden iets vreselijks. Een vriend ging even snel langs de Albert Heijn om wat versnaperingen te halen. Toevallig waren de appelflappen in de aanbieding. Twee stuks voor één euro; geen aanslag op je bankrekening, wat mij betreft. Ik had zoals gewoonlijk nog niet ontbeten en vroeg of hij twee stuks voor mij kon meenemen. Zo gezegd, zo gedaan. Mijn ergste nachtmerrie werd vervolgens realiteit: Tikkie die even vraagt of ik een eurootje wilde overmaken.

Laat ik het niet-juridisch kader schetsen. Er is een ongeschreven regel met betrekking tot het sturen van een tikkie: “het is verboden een tikkie te sturen, waarbij het bedrag onder de vijf euro ligt.” In mijn ogen staat deze regel als een huis. Bij een tikkie onder de vijf euro vraagt men in principe om kleingeld. Wat gaat er fout als je de tikkie-app opent en een bedrag van bijvoorbeeld 1.00 euro invoert? Je ziet namelijk het bedrag staan en toch klik je op “verzenden”. Het komt op mij over alsof je geen vertrouwen hebt in het feit dat de ander hetzelfde voor jou zal doen.

Het betalen voor elkaar is een teken van (broeder)liefde en een teken van vertrouwen in vele culturen. In bijvoorbeeld de Marokkaanse en Turkse cultuur is het zo dat je goede manieren hebt als je betaalt voor een ander. Daarentegen is het erg onbeschoft als je diezelfde persoon om betaling vraagt. Er vallen mij twee zaken op als ik achter de kassa sta in de horeca. Er is een groep mensen die bijna vecht met elkaar, om te mogen betalen. Alles wordt gedaan om te zorgen dat de ander niet betaalt: men duwt elkaar weg of pakt elkaars pinpas af. Er bestaat echter ook een

groep mensen die snakken om de bon, waarbij de rest van de groep mompelt dat er een tikkie gestuurd kan worden. Vul zelf maar in welke van de twee situaties voornamelijk onderdeel is van de individualistische Nederlandse cultuur.

Nu zeg ik ook af en toe dat de persoon die betaalt mij een tikkie kan sturen. Neem mij niet al te serieus, het gaat nota bene om 1.00 euro. Tuurlijk verwacht ik geen tikkie van je. Men kan dit zien als profiteren, echter is het vanzelfsprekend dat de volgende keer eten op mijn kosten is. Het is daarbij niet van belang of het om een gelijkmatig of hoger bedrag gaat. Soms betaal jij iets meer, soms betaal ik iets meer. Het is als het ware een wisselwerking. Een ongeschreven contract tussen vrienden of vriendinnen. Dit is niets anders als in 't Pandje: de ene keer haalt iemand een Sirius-pitcher en de andere keer haalt de ander een Sirius-pitcher. Men kan lastig beargumenteren dat zo'n pitcher een kleinere aanslag op een arme student is dan twee appelflappen. Hoe kan het dan dat zo'n mooie collectieve gedachte abrupt wordt losgelaten bij de eerste stap uit het café?

Financieel gezien maakt het niet veel uit of men elke keer voor zichzelf of voor elkaar betaalt. Waar echter wel een wereld van verschil in zit, is de achterliggende gedachte. Voor zichzelf betalen wordt simpelweg gedaan vanuit functioneel oogpunt: als jij wilt eten, moet jij zelf voor de kosten opdraaien. Voor een ander betalen wordt gedaan vanuit een moreel oogpunt: een teken van vertrouwen en van (broeder)liefde. Daarbij komen wij aan het einde van dit beknopte artikel. Er resteert nog één vraag: heb ik die tikkie van een euro betaald? Nee tuurlijk niet, de volgende keer is het eten op mij.

PROPAGANDABELEID: RUSLAND VS. NEDERLAND

Door: Renate Koopmans

Bestaat (staats)propaganda nog steeds? Of is dat iets wat voor het laatst gebeurde in de tijd van Hitler? Helaas moeten we stellen dat staatspropaganda op bepaalde plekken in de wereld nog steeds volop aanwezig is. Zo ook in Rusland. In dit artikel zullen de regels en het beleid omtrent propaganda in Rusland en Nederland uiteengezet en vergeleken worden.

Wat is propaganda nou precies?

Propaganda richt zich op het grijze gebied van de waarheid. Het is een massa-communicatiestrategie die erop gericht is de overtuigingen van de mensen te sturen. Propaganda is een vorm van communicatie waarbij door de belanghebbende partij wordt getracht aanhangers voor haar gedachtegoed te winnen. Door het bewust verspreiden van eenzijdige desinformatie wordt geprobeerd de publieke opinie te bespelen. Het woord propaganda vindt zijn oorsprong in het Latijnse propagare, wat vermeerderen of voortplanten betekent.

Propaganda in Rusland

Het beeld van de wereld dat tientallen miljoenen Russen hebben, wordt gevormd door propaganda en censuur. Veel Russen hebben nog steeds geen idee wat er aan de hand is in Oekraïne. Zij zijn ervan overtuigd dat het gaat om een “korte, speciale militaire operatie gericht op het redden van het Oekraïense broedervolk”.

Ook speelt het Kremlin in op de westerse sancties. In plaats van Poetin de schuld te geven voor de verwoestende gevolgen van de strafmaatregelen, gelooft de doorsnee-Rus de staatspropaganda, die stelt dat het Westen eropuit is om Rusland te vernietigen.

Die Kremlin-retoriek over een ‘succesvolle militaire operatie’ tegen de vijand, het Westen, zorgt ervoor dat Russen zich verbonden voelen achter hun nationale vlag. Andrej

Kolesjnikov van het Carnegie Moscow Center inzake binnenlands en buitenlands beleid, stelt het volgende: “Poetin heeft z’n doel bereikt: hij heeft de patriottische gevoelens onder de bevolking aangewakkerd, net als hij deed tijdens de annexatie van de Krim”.

Wat vinden de Russen?

Rusland voerde in de eerste week van de oorlog een keiharde militaire censuur in. Op het verspreiden van “vervalsingen” over de acties van het Russische leger staan gevangenisstraffen van drie tot vijftien jaar. Daaronder valt ook het gebruik van de woorden ‘oorlog’ en ‘invasie’.

Inmiddels is bekend dat 80 procent van de Russen achter Poetin staat. Het getal komt uit de officiële enquêtes van opiniepeiler VT-SIOM. Deze is gelieerd aan het Kremlin en dus geen onafhankelijke opiniepeiler. VT-SIOM zal informatie naar buiten brengen die het Kremlin bevalt. Maar ook onafhankelijke opiniepeilers, zoals Levada Center, brengen soortgelijke cijfers. Toch geven die waarschijnlijk niet de werkelijke stemming onder de bevolking weer, omdat ze een belangrijke factor buiten beschouwing laten: die van zelfcensuur.

In Rusland worden dit soort enquêtes telefonisch gehouden. Als je gebeld wordt door een peilingbureau, dat je telefoonnummer en adres weet, en er vervolgens gevraagd wordt of je ‘voor’ of ‘tegen’ Poetin of de ‘militaire

operatie' bent, durft vrijwel niemand 'tegen' te antwoorden. Het is dan ook bijna onmogelijk om de werkelijke mening te peilen.

Angst onder de Russische bevolking

Het onafhankelijke onderzoeksproject *Do Russians Want War* besloot de angst onder Russen rond opiniepeilingen te meten. Tussen 10 en 13 maart hield het een landelijke telefonische enquête, waaraan 1811 respondenten deelnamen. Hun werd gevraagd of ze de Russische acties in Oekraïne als een 'speciale militaire operatie' beschouwen. 63,3 procent zei ja.

Een greep uit de reacties die de onderzoekers deelden: "Nou, je weet wat er gebeurt als ik nee zeg. Daarom zal ik u natuurlijk zeggen dat dit een speciale militaire operatie is. Elke andere mening leidt tot strafrechtelijke vervolging, ik wil niet de gevangenis in." (man, 51 jaar, stad). "Het is nu bij wet verboden om te antwoorden wat je ervan vindt. Ik zal mij dus van stemming onthouden." (man, 58 jaar, stad).

"Ik weet het niet. Als ik nu antwoord geef, komen ze morgen naar me toe en zal de politie me weghalen." (Vrouw, 53 jaar, dorp). Volgens het onderzoeksproject weigeren Russen steeds vaker dit soort vragen te beantwoorden, waarbij ze zeggen dat ze niet naar de gevangenis willen. Dat betekent volgens de onderzoekers dat opiniepeilingen in het huidige Rusland niet langer echte meningen weerspiegelen. Ze illustreren vooral dat de angst er goed inzit.

Tot slot is het belangrijk om te beseffen dat er een generatiekloof is: tienduizenden jonge Russen die uitgesproken tegen Poetin of de oorlog zijn, zijn opgepakt na demonstraties. En nog eens een kwart miljoen jonge hoogopgeleide Russen zijn het land inmiddels ontvlucht vanwege de repressie.

Het verhaal van Kristina Petrasova

Ze werd geboren in Moskou en verhuisde op 9-jarige leeftijd naar Nederland. Nu organiseert Kristina Petrasova met anderen de protesten van Nederlandse Russen tegen de oorlog van Poetin. Ook is ze oprichter van

de Nederlandse tak van de internationale stichting Free Russia. Zo wil ze haar solidariteit met de Oekraïners tonen en aangeven dat niet alle Russen pro-Poetin zijn.

De alledaagse beelden die op de Russische staatstelevisie worden vertoond zijn volgens Kristina schone schijn. “Iedereen doet z’n best om te blijven doen wat hij of zij altijd al deed. Wat moet je anders? Maar je voelt spanning als je naar hun gezichten kijkt, ziet dat bepaalde dingen niet mogen worden aangesneden. Mensen zijn bedrukt.” Plannen maken zit er niet in op dit moment, merkt ze. “Bovendien heeft niet iedereen de mogelijkheid en middelen om Rusland te verlaten,

omdat ze zich schamen voor hun land en geen toekomst meer zien met deze president.” Volgens de BBC is het tot nu toe 200.000 Russen wel gelukt om het land uit te vluchten. Volgens Kristina weten de meeste inwoners van Rusland heus wel wat er aan de hand is. Ze voelen het effect van de sancties. Maar hun toegang tot informatie is beperkt. Mensen hebben wel een iPhone, maar niet iedereen heeft VPN en kan apps van onafhankelijke media downloaden. Daarbij willen mensen de realiteit van de oorlog soms niet onder ogen zien omdat die te verschrikkelijk is, volgens Kristina.

“Er zijn mensen die de president steunen omdat ze daar jarenlang op zijn voorbereid door de staats-tv. Het is heel moeilijk om je dat vanuit Nederland voor te stellen, omdat wij zoveel keuze in media hebben. Hier wordt het internet niet afgesloten, zoals in Rusland.”

Een duidelijk voorbeeld van deze staatspropaganda is volgens Kristina de herdenking van de achtste verjaardag van de annexatie van de Krim op 18 maart. In het in Olympisch Stadion Loezjniki in Moskou lieten duizenden Russen zich toespreken door Poetin.

“Dit mediaspektakel heeft heel veel geld gekost om een ideaal plaatje te creëren, waarin Poetin bejubeld wordt door duizenden fans. Maar mensen waren daar om verschillende redenen. Sommigen werden ervoor betaald. Met bussen er naartoe gereden. En als je voor de overheid werkt, moest je gaan, anders word je ontslagen.”

Volgens Kristina worden de mensen in Rusland momenteel uit elkaar gedreven. “Er is geen eenheid meer, mensen wantrouwen elkaar, zijn onzeker.” Ze doelt erop dat Poetin een lijst heeft laten maken met ‘verraders’, vijanden die gearresteerd moeten worden.” In werkelijkheid zijn dit mensen die zich tegen de oorlog uit hebben gesproken: een video-blogger, een voetballer, een tv-presentatrice, een advocaat en allerlei mensen uit de culturele wereld. “Poetin voert daarmee ook een oorlog tegen de Russen zelf. Het is ook verraad tegen de Russen zelf. Het land wordt vernietigd door een president die niet eens echt is verkozen.” Sinds de Russische invasie in Oekraïne zijn 15.088 Russen gearresteerd.

Propaganda in Nederland?

Het recht op persvrijheid is vastgelegd in artikel 7 van de Grondwet. Persvrijheid is

onderdeel van de vrijheid van meningsuiting. De Nederlandse overheid mag zich vanwege de persvrijheid niet bemoeien met wat burgers zeggen of schrijven, in kranten en tijdschriften, maar ook via radio, televisie internet en sociale media. Enkel indien de informatie in strijd is met de wet, kan de rechter persvrijheid inperken. Aldus is staatspropaganda in Nederland verboden.

Vergelijking

Het staat dus buiten kijf dat de mate van overheidsbemoeienis in Rusland, in vergelijking tot Nederland, enorm is. In Nederland is er een grote bescherming van de persvrijheid. Rusland kent een dergelijke bescherming van de persvrijheid niet. Ursula von der Leyden, de voorzitter van de Europese Commissie, stelt dan ook dat Russische media omtrent ‘leugens om Poetins oorlog te rechtvaardigen’ verboden zouden moeten worden in de gehele EU. Maar de zenders van tv en internet gooien, is juridische gezien ingewikkeld. Hoe ze dat wil doen, is daarom nog onduidelijk.

Bronnenlijst

‘Hoe kan propaganda onze overtuigingen veranderen?’, www.eur.nl, 12 juli 2021.

H. van Rijsingen & S. Timmer, ‘Lege schappen propaganda en arrestaties Nederlandse Russische Kristina ziet hoe ook vrienden en familie in Rusland worden geraakt door de oorlog’, www.eenvandaag.avrotros.nl, 24 maart 2022.

I. de Graaf, ‘Hoe zit het met de de steun onder de Russen voor Poetins ‘militaire operatie’?’, www.nos.nl, 25 maart 2022.

‘Persvrijheid bewaken’, www.rijksoverheid.nl.

‘Europese ban van Russische staatsmedia ingewikkeld, maar niet onmogelijk’, www.rtl.nl, 1 maart 2022.

CULTUUR & MEDIA

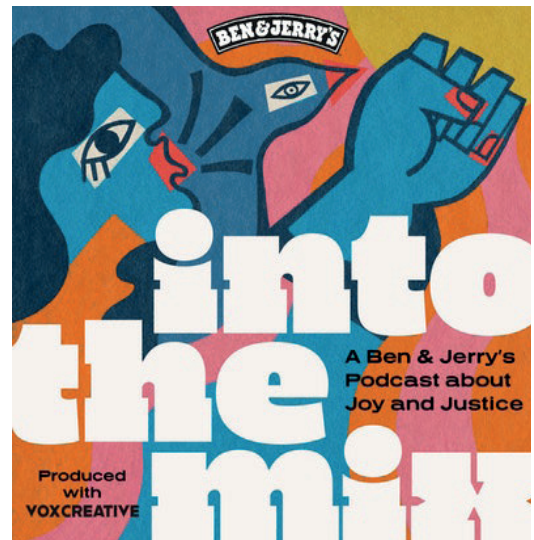
Door: Emma Remans

Ook deze editie voorzien we jullie weer van verscheidene cultuur en media tips. Omdat deze hele editie in het thema van recht en cultuur staat, is dit artikel een echte cultuur-bom! Cultuur is een enorm breed begrip: the ideas, customs, and social behaviour of a particular people or society. Het geeft iedereen zijn eigen plekje om volgens zijn eigen gewoonten te handelen. Laat je inspireren door de verschillende podcasts, series, uitjes en films en waan je in de verschillende culturen die de media zeker de afgelopen jaren op een fantastische wijze portretteren.

TWEE PODCASTS

Into the Mix

‘A Ben & Jerry’s podcast about joy and justice’. Zo wordt deze podcast beschreven door de makers ervan: Carvell Wallace en Jeffery Robinson. Het is een podcast van Ben & Jerry’s over rechtvaardigheid, gelijkheid van kansen etc. Deze podcast omvat interessante afleveringen over racisme in Amerika met creatieve audiofragmenten.

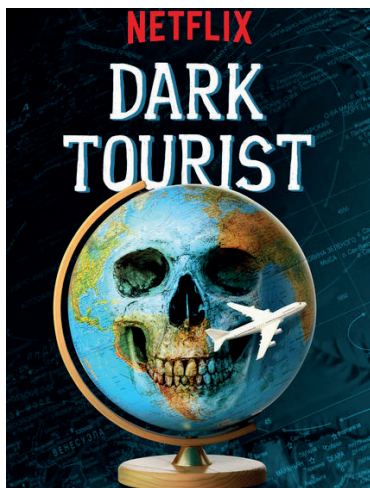
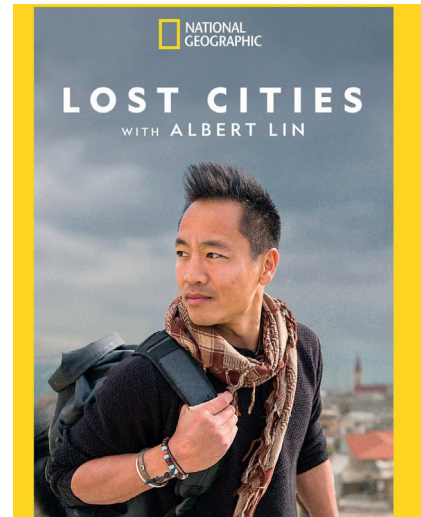

De plantage van onze voorouders
(Podcast van NPO Radio 1/ VPRO) – In deze podcast serie bestaande uit 8 afleveringen onderzoekt Maartje Duin, een witte journaliste, de historie van slavenhouders binnen haar eigen familie.

DRIE SERIES

Lost Cities with Albert Lin

Een historische serie waarin Albert Lin historische, vervallen omgevingen onderzoekt en met technologie ‘inkleurt’ waardoor de kijker het intacte beeld en verhaal te zien en horen krijgt! (Disney+)

Dark tourist

Een serie van journalist David Farrier waarbij hij ongebruikelijke plekken in de wereld opzoekt met duistere verhalen. Een spannende manier om elementen van nieuwe culturen te leren kennen! (Netflix).

Reizen Waes

In deze komische en ook diepgaande serie volg je de Vlaamse Tom Waes (bekend van zijn rol als Bob Lemmens in Undercover) die naar bijzondere bestemmingen afreist om daar de meest spectaculaire ervaringen op te doen. Een lichte, maar hoogst aan te raden serie! (NPO-start)

TWEE UITJES

Vrouwen die muren afbreken

Een tijdelijke tentoonstelling in het Volksbuurtmuseum in Utrecht die de vrouwen portretteert die krachtig en zelfverzekerd maatschappelijke muren afbreken en hun plek in de samenleving opeisen. Van 1 juni 2022- 30 september 2022. €6.00.

De gezonde stad

Deze tentoonstelling in het Centraal Museum van Utrecht geeft je de kans om een duik te nemen in de historie van de gezonde leefomgeving in Utrecht. Hoewel we allemaal de afgelopen twee jaren te bekend zijn geworden met het coronavirus, weten we zonder twijfel dat dit niet de enige pandemie is die Nederland heeft getroffen. De wijze waarop men door de eeuwen heen met gezondheid omging, geeft een mooi inzicht in het reilen en zeilen van de stad. Van 2 juni 2022 - 11 september 2022. € 6.50

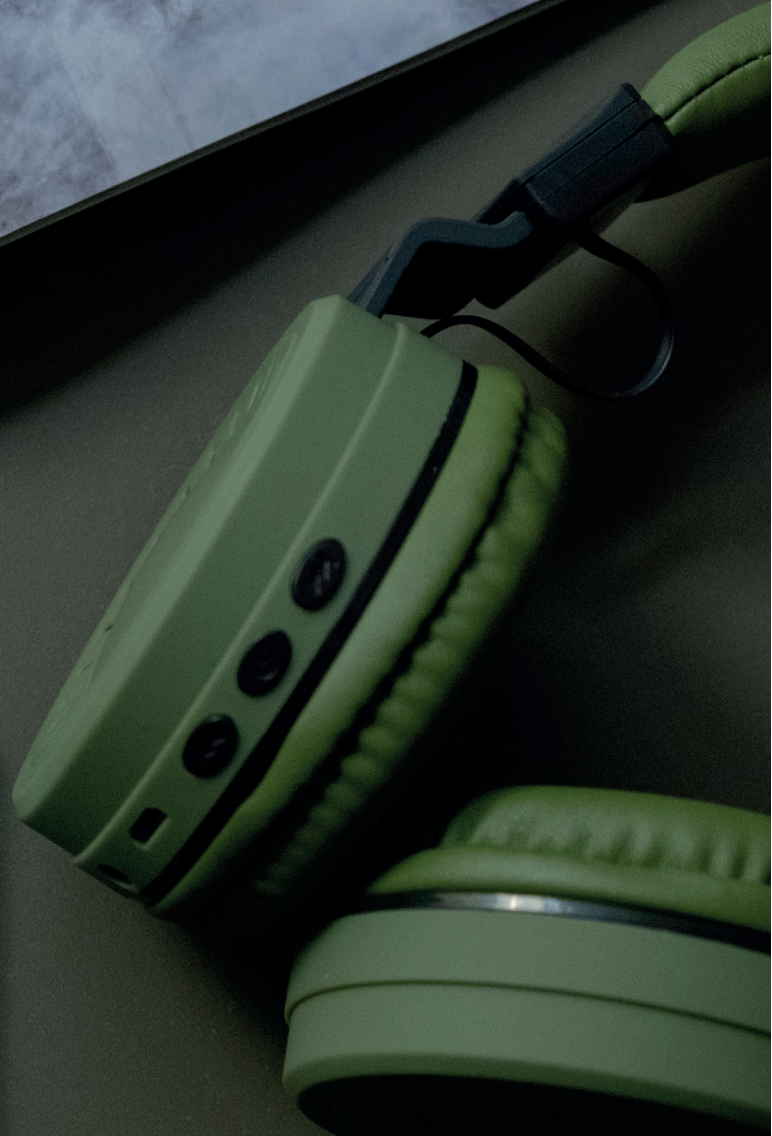

FILM

Henk, 2Doc.nl

Een shortfilm van maar 23 minuten die het omvangrijke verhaal bevat van Henk Shakison, die zijn levenspad bewandelt aan de hand van zijn verhalen over migratie vanuit Suriname. Ook praat hij over de diverse ervaringen die hij op heeft gedaan in Nederland: van kunst tot zijn werk als conciërge aan de Rietveld Academie in Amsterdam.

EEN JAAR BACK-PACKEN DOOR NIEUW-ZEELAND

Door: Tessa Schijvens

Hidde Conen (21) wilde al van jongs af aan een lange reis maken. Zijn moeder heeft gewerkt en gestudeerd in Montpellier en zijn oom een jaar in Australië gezeten. Zijn enthousiasme voor reizen heeft hij dus niet van een vreemde. Toen hij hun verhalen hoorde wist hij zeker dat hij zelf ook een keer op reis zou gaan. In oktober 2019 was het eenmaal zo ver en Hidde vertrok naar Nieuw-Zeeland. In dit artikel kan je alles lezen over zijn ervaringen in dit bijzondere land.

De voorbereiding

Een goede voorbereiding is het halve werk, maar helaas had Hidde zich hier nogal op verkeken. “Ik had me echt ontzettend slecht voorbereid. Ik heb de dag van tevoren pas mijn tas ingepakt dus dat was niet echt relaxt. Ik stond ook helemaal te shaken op Schiphol toen ik wegging. Achteraf was dit heel grappig, maar toen ging ik er heel slecht op.” Gelukkig was hij niet helemaal onvoorbereid. “Een vriend van mij zat al in Auckland toen ik aankwam, dus ik zou de eerste weken met hem samen kunnen reizen. Daarnaast wist ik ook al dat ik een auto wilde kopen, maar dat kost natuurlijk geld. Toen ik die auto had gekocht, had ik helemaal geen geld meer over en ik moest dus gaan werken. Ik dacht dat ik dat wel even zou regelen, maar dat viel vies tegen.” Bij zijn volgende reis zou hij

het dan ook iets anders aanpakken. “Ik zou vooraf al kijken waar er veel werk te vinden is. Daarnaast zou ik ook mensen benaderen die zelf al in het land zijn geweest, zo kan je aan hen een beetje vragen hoe het gaat en waar je rekening mee moet houden. De eerste twee weken van je reis zou ik alvast uitstipelen, zodat je in het begin geen stress hebt met hostels regelen. Maar ik wil de volgende keer vooral wat minder naïef zijn.”

De reis

Voorbereid of niet, de reis ging door en Hidde vertrok van Amsterdam naar Auckland. “Ik kwam aan in oktober 2019 en ben toen de eerste paar dagen in Auckland geweest. Al vrij snel, in de tweede of derde week, heb ik een self-contained vehicle gekocht. Dit zijn een soort kleine campers die veel worden

gebruikt door backpackers. Omdat de camper alles heeft wat ze nodig hebben, hoeven ze geen hostel te boeken om te overnachten. Daarna had ik geld nodig en toen ben ik een paar weken gaan werken. Toen ik eenmaal geld had om te reizen ben ik van Auckland naar Wellington gegaan, dit is van het noorden naar het zuiden van het Noordereiland. Ik ben tijdens deze reis langs allemaal mooie plekken geweest, zoals de Huka watervallen en de grotten met glimwormen.” Natuurlijk is alleen het Noordereiland niet genoeg, dus Hidde is met de veerboot naar het Zuidereiland gegaan. “Ik heb ‘s nachts de ferry gepakt naar het Zuidereiland, dus we vaarden met zonsopgang de haven van Picton binnen. Dat was echt heel mooi. Vervolgens heb ik nog twee weken rondgereisd op het zuidereiland. Toen zijn mijn opa en oma nog langs geweest en ik heb een week met hen gereisd. Dat was ook wel een keer lekker, want nu

had ik eindelijk weer wat luxe.” Helaas werd Nieuw-Zeeland in maart 2020 ook getroffen door het coronavirus. “Ik zat op dat moment op het zuidereiland. In principe mocht je je dorp niet uit zonder een goede reden. Uiteindelijk heb ik toch terug naar het Noordereiland kunnen gaan. Ik ging daar namelijk kiwi’s plukken en dat was blijkbaar een goede reden om te reizen.” Na een paar weken tussen de kiwibomen doorgebracht te hebben, heeft Hidde nog een laatste week alleen door het land gereisd. “Dit was echt een hele gekke week. Je hebt een soort nostalgie terwijl je nog niet eens weg bent. Het gaat allemaal gewoon zo snel en het is voorbij voordat je het door hebt. Ik was heel erg teleurgesteld dat het zo snel was gegaan.” In juli 2020 is Hidde weer teruggegaan naar Nederland.

Werken en geld

Een paar maanden reizen is natuurlijk ontzettend duur, dus werk hebben is geen overbodige luxe. Het ene baantje is leuker dan het andere en dat weet Hidde maar al te goed. Een van zijn vervelendste baantjes was het werken in een mosselafabriek. “Ik zou vier weken in een mosselafabriek gaan werken. Het werk deed je aan een lopende band. Het waren allemaal nachtdiensten en muziek luisteren was verboden. Dat was natuurlijk helemaal verschrikkelijk en na twee weken heb ik ontslag genomen.” Gelukkig heeft hij ook leuk werk gedaan. De meeste backpackers werken op een orchard, een boomgaard. Hier worden meestal kiwi’s of druiven geplukt. Hidde heeft het beide gedaan. “Op het Zuidereiland in een plaatsje genaamd Blenheim heb ik druiven geplukt. Dit is de streek waar bijna alle druiven groeien voor de Nieuw-Zeelandse wijn. Ook heb ik kiwi’s geplukt op het Noordereiland. Daar heb ik op een boomgaard met 20 jongens en meisjes in

een heel vervallen huis gezeten. Het was echt een crackpand dus iedereen sliep gewoon in zijn auto. Het huis stond in het midden van niemandsland en het was omringd door kiwi bomen, de locatie was wel heel mooi. We hebben daar vier weken lang alleen maar feestjes gehad, dus dat was echt top.”

Leerzaam

Het meest gehoorde cliché is toch wel dat je heel veel leert van een jaar in het buitenland, maar is dit ook echt zo? “Ik denk zeker dat een jaar in het buitenland heel nuttig is. Je gooit je in een compleet nieuwe situatie

waarin je eigenlijk niet weet hoe alles werkt en hoe je jezelf moet gedragen. Je bent ongeveer elke twee à drie weken met nieuwe mensen en hierdoor doe je ook bepaalde mensenkennis op die naar mijn mening heel nuttig is. Je gooit jezelf in het onbekende en je moet je constant aanpassen, dit zorgt voor heel wat inventiviteit en flexibiliteit. Tot slot bouw je natuurlijk een heel nieuw netwerk op en je kan er hele goede vriendschappen aan overhouden als je hier zelf ook je best voor doet.”

TIPS!

Zorg dat je je eerste week alvast hebt uitgestippeld!

Regel van tevoren je werk formaliteiten, zoals je rekening en een belastingnummer!

Leg contact met mensen die al in het land zijn geweest!

Zorg dat je genoeg spaart zodat je in ieder geval een maand niet hoeft te werken!

Heel simpel, maar heb een paspoort dat nog 2 jaar geldig is!

IUS VAN VROEGER TOT VANDAAG: KIESRECHT

Door: Anna Damman

Het recht is te vinden in vrijwel alles om ons heen. In kleine en grote mate, ver weg of juist dichtbij. Het is belangrijk om af en toe stil te staan bij alle kansen die wij krijgen, bij het feit dat wij een stem hebben die luid en duidelijk gehoord kan en mag worden. Zeker met het oog op het thema recht en cultuur bespreek ik graag met jullie het, lang niet overal vanzelfsprekende, stemrecht dat wij in Nederland hebben. Daarvoor neem ik jullie een stukje mee terug in de tijd.

Meer dan twee eeuwen geleden, in 1814, werd Nederland officieel een monarchie. Vanaf dat moment werden de leden van de gloednieuwe Staten-Generaal gekozen door de Provinciale Staten. In 1815 vond er een splitsing plaats tussen de Eerste en de Tweede kamer. De leden van de Tweede Kamer werden indirect gekozen door middel van een zogenaamd stelsel van getrapte verkiezingen waarbij een absolute meerderheid benodigd was. Dit hield in dat per provincie slechts een klein groepje de leden voor de Provinciale Staten koos. Deze leden kozen op hun beurt de leden voor de Tweede Kamer. De gewone burger had hier geen zeggenschap in. De leden van de Eerste Kamer werden bovendien geenszins democratisch verkozen; zij werden benoemd door de koning.

De grondwetsherziening van 1848 was een stap in de richting van het kiesrecht dat wij vandaag de dag kennen. De leden van de Tweede Kamer werden voortaan via rechtstreekse verkiezingen, door middel van een meerderheidsstelsel in provincies, verkozen. Er was hier echter nog slechts sprake van censuskiesrecht. Dat wil zeggen dat alleen hoog aanstaande mannen die een bepaalde hoeveelheid belasting betaalden

bevoegd waren hun stem uit te brengen. Slechts 11% van de mannen was toen stemgerechtigd. Dit zorgde ervoor dat lang niet alle burgers zich vertegenwoordigd voelden. Er volgde daarom een lange strijd om de uitbreiding van het kiesrecht.

In 1887 werd het Caoutchouc-artikel aan de Grondwet toegevoegd. Dit criterium stelde dat alle mannen ‘met zekere kentekenen van geschiktheid en maatschappelijke welstand’ mochten stemmen. Toen werd mannen niet alleen het stemrecht verleend op basis van het betalen van belasting, maar bijvoorbeeld ook op grond van het betalen van huur. Dit wordt ook wel attributief kiesrecht genoemd. Over wat wel en niet onder het Caoutchouc-artikel viel werd veel gediscussieerd. Toch vond er door dit artikel al een, weliswaar kleine, verandering plaats. Het percentage stemgerechtigden steeg naar 14%.

In 1896 werd er een belangrijke verandering doorgevoerd. Sam van Houten, een Nederlandse liberale politicus, kwam met een beroemd wetsvoorstel om zo de drempel voor kiesgerechtigdheid te verlagen. Hij stelde voor om voortaan het kiesrecht te verlenen als een man belasting betaalde, spaargeld bezat, een diploma had behaald, een bepaald loon verdiende of een woning bezat. Het voldoen aan één van die criteria was al genoeg. De zogeheten Kieswet van Van Houten leidde tot een forse toename van het aantal kiezers. Deze stijging leidde er zelfs toe dat in 1913 65% van alle mannen stemgerechtigd was.

In 1917 werd, mede dankzij sociaaldemocraten en links liberalen, het algemeen mannenkiesrecht doorgevoerd. Mannen van 25 jaar en ouder

mochten niet alleen, maar moesten stemmen vanaf dat moment. Voor het niet op komen dagen bij de stembus kon men zelfs een boete krijgen.

Tegelijkertijd vond niet alleen de gemiddelde man dat hij het recht had om zijn stem te laten horen, maar ook steeds meer vrouwen kwamen op voor hun rechten. Aletta Jacobs, een bekende Nederlandse feminist, richtte samen met een groep andere feministen de Vereniging voor Vrouwenkiesrecht op. Volgens hen heeft iedereen, ongeacht gender, recht op het kiesrecht. Deze groep vrouwen reisde door heel Nederland om voorlichtingen te geven en anderen te overtuigen van hun gelijk. Hun strijd is niet tevergeefs geweest. In 1917 kregen vrouwen passief kiesrecht. Oftewel: ze konden zich verkiesbaar stellen, maar mochten nog niet zelf stemmen. En dan, na jaren en jaren aan demonstraties en kritiek, bereiken zij eindelijk hun doel: in 1919 kregen ook vrouwen actief kiesrecht.

Nadat deze wijziging in 1922 in de grondwet werd doorgevoerd mochten vrouwen ook daadwerkelijk naar de stembus. En daar plukken wij nu nog steeds de vruchten van. Sinds het jaartal 1972 is iedereen van 18 jaar en ouder stemgerechtigd.

Wij kunnen allemaal, ongeacht wie we zijn en waar we voor staan, invloed uitoefenen op het bestuur van Nederland. Toch maakt lang niet iedereen gebruik van dit kostbare recht. Hoe komt dat? Veel voorkomende argumenten onder niet-stemmers zijn gebrek aan vertrouwen en desinteresse in de politiek. Daarnaast was maar liefst 19% van mening dat hun stem er niet toe deed tijdens de landelijke verkiezingen afgelopen jaar.

Tijdens de gemeenteraadsverkiezingen begin dit jaar kwam slechts 50,9% van de stemgerechtigden opdagen. Bij de landelijke verkiezingen een jaar geleden lag dit percentage gelukkig een stuk hoger. Toen ging 82,6% van de stemgerechtigden naar de stembus. Noemenswaardig is dat de opkomst onder mannen en vrouwen ongeveer gelijk was. Aletta Jacobs zou tevreden zijn...

Er is door de jaren heen gestreden voor kiesrecht voor iedereen. Wij hebben het geluk in een land te leven waar we vrij zijn en invloed kunnen uitoefenen. We hebben de mogelijkheid om te laten horen waar we voor staan. Maak daar gebruik van, tijdens de eerstvolgende verkiezingen en gedurende de rest van je leven, want *élke* stem telt.

Bronnen

'Historische ontwikkeling kiesstelsels en kiesrecht', montesquieu-instituut.nl.

'Historische ontwikkeling kiesstelsels en kiesrecht', parlement.com.

'Ontstaan van de monarchie', koninklijkhuus.nl.

'Opkomst gemeenteraadsverkiezingen zakt tot net boven de 50 procent', nu.nl 17 maart 2022.

S. Wayenberg, 'Wie was Aletta Jacobs?', npokennis.nl.

'Verkiezingen in cijfers: hoge opkomst onder jongeren en zorg belangrijkste thema', nos.nl 18 maart 2021.

'Verkiezingen 2022: vrouwen stemmenkannonen en historisch lage opkomst', raadsleden.nl 25 maart 2022.

OP ZOEK NAAR DE NEDERLANDSE IDENTITEIT

Door: Nienke van der Heijden

Toen ik op de middelbare school zat, stelde onze docent aardrijkskunde onze klas een vraag; voel jij je een wereldburger, Europeaan, Nederlander, Brabander of Tilburger? Bijna iedereen antwoordde Nederlander. De vervolgvragen waren waarom we ons dan een Nederlander voelden en wat volgens ons de Nederlandse identiteit inhield. Het antwoord op deze vragen was dan weer minder duidelijk. Ook tijdens het tweede hoorcollege van Inleiding Europees Recht werden studenten met deze vraag geconfronteerd en weer staken de meeste mensen bij Nederlander hun hand op.

Onderzoek toont aan dat 92 procent van de Nederlanders vindt dat de Nederlandse cultuur bestaat. De Nederlandse identiteit wordt de afgelopen jaren steeds meer in het publieke debat besproken. Dit heeft een aantal redenen. Deze werk ik verderop in dit artikel uit.

Waar bestaat de Nederlandse cultuur uit volgens Nederlanders? 70 procent zegt dat de Nederlandse taal een grote rol speelt. Ook de geschiedenis, de tradities en het koningshuis scoren hoog. Qua antwoord zie je vrij weinig verschil tussen leeftijd, ras of geslacht. Nederlanders zijn eensgezind over de invulling van de Nederlandse identiteit. Maar wat zorgt er nog meer voor de Nederlandse identiteit?

In dit artikel zal ik uiteenzetten waarom de Nederlandse identiteit meer besproken wordt en ik zal antwoord geven op de hierboven geformuleerde vraag.

Hernieuwde interesse in de Nederlandse identiteit

Dat de Nederlandse identiteit weer in de belangstelling staat heeft een drietal redenen. De eerste is het proces van Europese eenwording. Sommige mensen zien een machtiger wordend Europa als bedreiging voor de Nederlandse cultuur waardoor ze deze willen veiligstellen terwijl anderen de eenwording juist zien als een manier om Nederlandse waarden te versterken. Een tweede reden is de toenemende culturele diversiteit. Hier speelt dezelfde motivering een rol als bij de eerste reden. De laatste oorzaak is de ontzuiling. Tot voor kort was Nederland een zuilenmaatschappij, mensen identificeerde zich bijvoorbeeld als socialist of katholiek. Toen dit wegviel zochten mensen naar een

nieuwe identiteit en hierdoor kwam er weer ruimte voor nationalisme. Er werd een canon van Nederland opgesteld, tijdens de verkiezingen van 2017 was de Nederlandse nationaliteit een van de belangrijkste onderwerpen en zo zijn er nog meer voorbeelden waaraan te zien is dat de Nederlandse identiteit een hot topic is.

Wat maakt een Nederlander tot Nederlander?

In de inleiding noemde ik al een aantal kenmerken van de Nederlandse identiteit. We vinden de taal erg belangrijk en ook het koningshuis is typisch Nederlands. Dit zijn de kenmerken die bij ons zelf direct opkomen maar de dingen die ons niet meteen te binnen schieten zijn minstens zo belangrijk.

Een deel van de Nederlandse identiteit valt uit te drukken in ons volkskarakter. Een volkskarakter is een algemeen karakter dat een volk kenmerkt. Nederlanders staan bekend om hun vrijheidsgezindheid, individualisme, bedachtzaamheid en rust. We zouden ook volhardend en sober zijn.

In 1947 is Nederland een verzorgingsstaat geworden. Dit begon bij de noodvoorziening voor ouderen, ingevoerd door toenmalig minister Drees. Sindsdien zijn er steeds meer sociale wetten ingevoerd en heeft Nederland

Ten slotte zijn openheid, tolerantie en vrijheid van meningsuiting waarden die van oudsher al hoog in het vaandel staan bij Nederlanders. Door de verlichting werd Nederland een tolerante basis voor mensen die op andere plekken niet veilig konden wonen. Ook denkers zoals Descartes en Spinoza gaven deze waarden in Nederland al vroegtijdig vorm.

WNL redacteur Van Schoonhoven stelt dat de Nederlandse identiteit eigenlijk niet te omschrijven is. We hebben in Nederland erg veel tradities. “Je ziet ook dat veel katholieke

een steeds maatschappelijker en socialer karakter gekregen. Voorbeelden zijn: de werkloosheidsuitkering, de bijstandsuitkering, de arbeidsongeschiktheidsverzekering. Ook de trajecten die gemeenten aanbieden tegen armoede zijn een voorbeeld van het maatschappelijke karakter waarin Nederland is geregeld. Dit sociale karakter zie ik ook in de mensen om me heen. In een onderzoek naar “social mindfulness” scoren Nederlanders vrij hoog in vergelijking met andere landen.

tradities het overleefd hebben in een protestants land”, aldus Van Schoonhoven. Juist dit, dit gedogen en accepteren, is voor hem de typische Nederlandse identiteit.

Weetjes

Afsluitend nog een lijstje met feitjes over ons mooie Nederland:

Onze vlag bestaat natuurlijk uit rood, wit en blauw. Maar wisten jullie dat het rode gedeelte oorspronkelijk oranje was? Dit is in de zeventiende eeuw veranderd omdat rood makkelijker te herkennen was op zee. Het oranje keert op feestdagen die te maken hebben met het koningshuis of tijdens diplomatieke bezoeken toch een beetje terug; er wordt een oranje wimpel bij de vlag gehangen.

Bier is de populairste alcoholische drank van Nederland. Op zich moet dat geen verrassing zijn. Wat voor mij wel even schrikken was, is dat uit recent onderzoek is gebleken dat de gemiddelde Nederlander 95 liter bier per jaar drinkt. Dit staat gelijk aan een glas per dag. En dan te bedenken dat dit al ruim vijftien liter minder is dan tien jaar geleden.

Nederland heeft acht officiële feesten waarvan er twee nationale feestdagen zijn. Dit zijn koningsdag en bevrijdingsdag. Helaas is er tot op heden geen wet die standaard vrijgeeft op feestdagen.

In Nederland zijn er meer fietsen dan mensen. Als je ergens binnen een half uurtje kan zijn, pakt menig Nederlander standaard de fiets. Geen ander land is zo ingesteld op fietsend verkeer als Nederland, we hebben ruim 37.000 kilometer aan fietspaden!

Bronnen

‘Veel trots, weinig kennis’, Annemarie Lavèn, 29 januari 2021.

‘Wanneer zijn de officiële feestdagen in Nederland?’ Rijksoverheid.

‘Cultuur van Nederland’, 15 april 2022, K.

‘Kan oranje koorts doorslaan in extreem nationalisme?’, 27 april 2022, Joep Leerssen.

Sociaal en Cultureel Rapport 2019 – Denkend aan Nederland, Wat verbindt ons? Een studie naar Nederlandse identiteit, Joep de Hart en Maroesjka Versantvoort

‘In Nederland hebben we een nationaal taboe op nationalisme’, WNL Op Zaterdag - 5 augustus 2017

‘Verzorgingsstaat biedt uitkomst, toen en nu’, 9 juli 2014, Paul Schnabel

‘Het ene volk is socialer dan het andere. En Nederlanders scoren vrij hoog’, Jeannette Kras, 31 aug 2021

‘Wie tolerantie buiten spel zet, vergeet onze geschiedenis’, Pim Korsten, 2017

IN THE SPOTLIGHT: HOOFDDOEK DRAGEN OP DE WERKVLOER (WABE EV)

Door: Renate Koopmans

Vrijheid van godsdienst is een van de klassieke grondrechten, en wordt beschermd in Nederland door artikel 6 van de Grondwet en in de gehele Europese Unie door artikel 9 EVRM. Het houdt in dat men de vrijheid heeft zelf te kiezen om tot een godsdienst toe te treden en deze te belijden en beoefenen. Zij biedt ook de ruimte te kiezen voor een godsdienstloze levenshouding. Het recht op godsdienstvrijheid is voornamelijk gericht op het beschermen van religies en geloofsovertuigingen tegen staatsinmenging.

Na het arrest Achbita in 2017 was de teneur in de krantenkoppen: werkgevers mogen onder voorwaarden hoofddoekjes op het werk verbieden. Nu, onder andere na het arrest WABE Ev en Müller, lijkt de teneur terecht terughoudender. Werkgevers moeten van goeden huize komen willen ze een ‘neutraliteitsbeleid’ (blijven) voeren. Dit artikel bevat een analyse van de rechtsvragen die zijn gesteld in twee bijna identieke zaken, namelijk de zaak WABE Ev en de zaak Müller, aan het Hof van Justitie van de Europese Unie.

Feiten WABE

Mevrouw IX werkte als verzorgster op een kinderdagverblijf. Op een gegeven ogenblik ging zij een hoofddoek dragen. Nadat zij dit enkele maanden had gedaan, ging zij met ouderschapsverlof. Tijdens dit verlof van ruim 19 maanden, stelde haar werkgeefster een dienstinstructie vast waarvan onderdeel was: ‘medewerkers onthouden zich op de werkplek van politieke, levensbeschouwelijke of religieuze uitingen tegenover ouders, kinderen en derden; medewerkers dragen bij contact met ouders, kinderen en derden op de werkplek geen zichtbare tekens van hun politieke, levensbeschouwelijke of religieuze overtuiging; medewerkers geven op de werkplek jegens ouders, kinderen en derden geen uitdrukking aan daaruit voortvloeiende rituelen’.

Bij terugkeer van haar verlof droeg IX weer een hoofddoek. Nadat zij had geweigerd de doek tijdens het werken met ouders en kinderen af te doen, werd zij gewaarschuwd en, toen dat niet hielp, geschorst. Zij stapte naar de rechter, aan wie zij verzocht de waarschuwing uit haar personeelsdossier te verwijderen. Zij stelde: het verbod op het zichtbaar

dragen van politieke, levensbeschouwelijke of religieuze tekens discrimineert rechtstreeks op grond van geloof en indirect op grond van geslacht en etnische herkomst. De rechter was geneigd de vordering toe te wijzen, maar hield er rekening mee dat het arrest van het Hof van Justitie EU in de zaak G4S Secure Solutions (ook bekend als Achbita) hieraan in de weg stond. Hij vond dat de motivering van dat arrest ‘verduidelijking behoefde’, en stelde daarom prejudiciële vragen.

De Richtlijn 2000/78

Deze richtlijn heeft tot doel met betrekking tot arbeid en beroep een algemeen kader te creëren voor de bestrijding van discriminatie op grond van godsdienst of overtuiging, handicap, leeftijd of seksuele geaardheid zodat in de lidstaten het beginsel van gelijke behandeling toegepast kan worden.

De eerste rechtsvraag in WABE

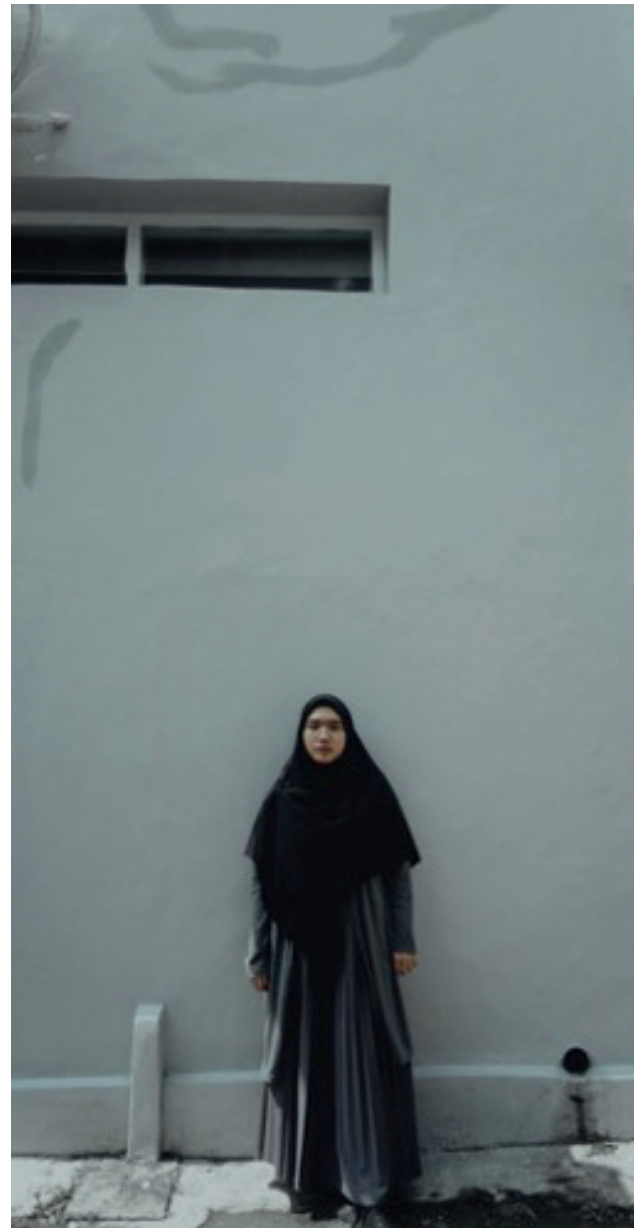
De eerste rechtsvraag van het Arbeidsgericht Hamburg aan het hof was: ‘Vormt een eenzijdige instructie van de werkgever die het dragen van ieder zichtbaar teken van politieke, levensbeschouwelijke of religieuze

overtuigingen verbiedt, voor werknemers die vanwege religieuze bedekkingsgeboden bepaalde kledingvoorschriften opvolgen, een directe discriminatie op grond van godsdienst in de zin van artikel 2, lid 1, en lid 2, onder a), van richtlijn 2000/78/EG?

Het Hof van Justitie antwoordt: nee, neutraliteitsbeleid, mits op algemene en niet-gedifferentieerde wijze uitgevoerd, maakt geen direct onderscheid. Het Hof licht dit toe. Allereerst stelt het hof dat de begrippen godsdienst en overtuiging in Richtlijn 2000/78/EG moeten worden uitgelegd in lijn met het Handvest en het EVRM. De richtlijn verbiedt discriminatie ‘op grond van’ godsdienst en levensovertuiging. In 2017 had het Hof in Achbita overwogen dat een neutraliteitsbeleid van de werkgever (waardoor geen uiting van geloofsovertuiging getolereerd wordt op werkvloer) in beginsel niet direct, maar indirect onderscheid op grond van een zichtbaar teken van politieke, levensbeschouwelijke of religieuze overtuiging (PLR) maakt. De motivering van het hof was: het neutraliteitsbeleid behandelt alle werknemers op dezelfde wijze. Nu, in WABE, formuleert het Hof deze gedachte duidelijker, door de aan de uitspraak in Achbita toe te voegen: ‘Aangezien iedereen hetzij een godsdienst hetzij een overtuiging kan hebben, creëert een dergelijke regel, voor zover die op algemene en niet-gedifferentieerde wijze wordt toegepast, geen verschil in behandeling op grond van een criterium dat onlosmakelijk met godsdienst of overtuiging verbonden is.’

De tweede rechtsvraag (gesteld in WABE Ev)

De volgende vraag die het hof behandelt is ‘of artikel 2, lid 2, onder b), van richtlijn 2000/78 aldus moet worden uitgelegd dat een indirect op godsdienst en/of geslacht

gebaseerd verschil in behandeling als gevolg van een interne regel van een onderneming die werknemers verbiedt op het werk zichtbare tekens van politieke, levensbeschouwelijke of religieuze overtuiging te dragen, kan worden gerechtvaardigd door de wens van de werkgever om een beleid van politieke, levensbeschouwelijke en religieuze neutraliteit te voeren ten aanzien van zijn klanten of gebruikers om aan hun legitieme verwachtingen voldoen?’

Het Hof beantwoordt deze vraag voorwaardelijk bevestigend. Allereerst stelt het hof dat daar wel de volgende voorwaarden aan verbonden zijn: (1) dat het neutraliteitsbeleid beantwoordt aan een werkelijke, aantoonbare behoefte van de werkgever; (2) dat dat beleid coherent en systematisch wordt nagestreefd en (3) dat het verbod niet verder gaat dan noodzakelijk.

Het Hof oordeelt, wederom onder verwijzing naar Achbita: ‘Wat dienaangaande de voorwaarde van een legitiem doel betreft, kan de wens van een werkgever om in relaties met zowel publieke als particuliere klanten blijk te geven van een beleid van [PLR] neutraliteit, als legitiem worden beschouwd. De wens van een werkgever om ten aanzien van klanten blijk te geven van neutraliteit, houdt immers verband met de in artikel 16 van het Handvest erkende vrijheid van ondernemerschap, en is, in beginsel, legitiem, met name wanneer de werkgever bij het nastreven van die doelstelling alleen de werknemers betreft die worden verondersteld contact te hebben met zijn klanten’. Nieuw is dat het Hof benadrukt, wat het in Achbita niet deed, dat er sprake moet zijn van ‘een werkelijke behoefte van die werkgever, waarbij het aan hem staat om dit aan te tonen’. Bij het beoordelen van de vraag of de werkgever daadwerkelijk behoefte heeft aan het neutraliteitsbeleid moet in een zaak als deze rekening worden gehouden met artikelen 14 en 16 Handvest. Eerstgenoemd artikel waarborgt in lid 3 ‘het recht van ouders om zich voor hun kinderen te verzekeren van het onderwijs en de opvoeding die overeenstemmen met hun godsdienstige, hun levensbeschouwelijke en hun opvoedkundige overtuiging, worden geëerbiedigd volgens de nationale wetten die de uitoefening ervan beheersen’. Artikel 16 van het Handvest waarborgt het recht van ondernemerschap. De werkgever zal moeten ‘aan tonen’ dat zijn vrijheid van ondernemerschap zonder het neutraliteitsbeleid ‘aangetast’ zou worden.

De derde rechtsvraag (gesteld in Müller)

De derde rechtsvraag luidt: ‘of artikel 2, lid 2, onder b), i), van richtlijn 2000/78 aldus moet worden uitgelegd dat indirecte discriminatie op grond van godsdienst of overtuiging als gevolg van een interne regel van een onderneming volgens welke het verboden is op het werk zichtbare tekens van politieke, levensbeschouwelijke of religieuze overtuiging te dragen, met de bedoeling in de onderneming een beleid van neutraliteit te garanderen, alleen kan worden gerechtvaardigd indien dit verbod voor elke zichtbare uitingvorm van politieke, levensbeschouwelijke of religieuze overtuiging geldt, of ook dan kan worden gerechtvaardigd indien het verbod enkel voor grote, opvallende tekens geldt maar wel coherent en systematisch wordt toegepast.’

Het Hof antwoordt bevestigend. Wanneer het criterium van het dragen van grote, opvallende tekens van politieke, levensbeschouwelijke of religieuze overtuiging onlosmakelijk verbonden is met een of meer bepaalde godsdiensten of overtuigingen, heeft het door de werkgever aan zijn werknemers op basis van dat criterium opgelegd verbod om die tekens te dragen tot gevolg dat bepaalde werknemers wegens hun godsdienst of overtuiging minder gunstig dan andere worden behandeld en dat er dus sprake is van directe discriminatie.

De laatste rechtsvraag (gesteld in WABE Ev & Müller)

De laatste rechtsvraag die het hof beantwoordde, luidt: ‘of artikel 2, lid 2, onder b), van richtlijn 2000/78 aldus moet worden uitgelegd dat nationale grondwettelijke bepalingen die de godsdienstvrijheid beschermen, als gunstiger bepalingen in de zin van artikel 8, lid 1, van deze richtlijn mogen worden

meeegewogen bij de beoordeling of een indirect op godsdienst of overtuiging gebaseerd verschil in behandeling passend is.

Deze vraag beantwoordt het Hof bevestigend. Voor een goed begrip van de vraag is het nodig de volgende achtergrondinformatie te verschaffen. Artikel 8 lid 1 van de richtlijn bepaalt: ‘De lidstaten mogen bepalingen vaststellen of handhaven die voor de bescherming van het beginsel van gelijke behandeling gunstiger zijn dan die van deze richtlijn.’ De Duitse Grondwet bepaalt: ‘De vrijheid van geloof en geweten en de vrijheid om religieuze en levensbeschouwelijke overtuigingen te belijden, zijn onschendbaar. De ongestoorde godsdienstuitoefening wordt gewaarborgd.’ Het hof stelt dat dat de werkgever in geval van indirect onderscheid niet alleen moet aantonen dat hij een legitiem doel nastreeft, maar ook ‘dat er, op het moment dat de interne regel in kwestie werd ingevoerd of thans, een voldoende concreet risico bestond of bestaat voor afbreuk aan die doelstelling, zoals het risico op daadwerkelijke problemen binnen de onderneming of op inkomstenverlies’. Het Hof memoreert dat dit vereiste van voldoende concreet risico is terug te voeren op de vraag of bij de beoordeling van het passend karakter van een interne regel als die bij WABE een afweging moet worden gemaakt tussen de conflicterende rechten en vrijheden in abstracto, ‘dan wel of deze afweging pas moet worden gemaakt op het moment dat de interne regel op een bepaald geval wordt toegepast, bijvoorbeeld wanneer een werknemer een instructie ontvangt of wordt ontslagen’.

Conclusie

Een neutraliteitsbeleid is alleen doeltreffend als het elk zichtbaar PLR-teken, hoe klein ook, verbiedt, aldus het Hof. Zou het werkelijk? Het Hof beperkt zijn oordeel niet tot klederdracht, het oordeel strekt zich uit tot elke zichtbare uiting van PLR. Dus ook tot bijvoorbeeld baarden (alleen ‘islamitische’ baarden?), handen (niet) geven, haardracht, eet- en drinkgewoonten, kruisje slaan of stil bidden voor het eten. Gesprekken over PLR in de bedrijfskantine kunnen natuurlijk niet verboden worden, maar als je die toelaat (wat bij uitstek sociale conflicten kan uitlokken), streef je dan je neutraliteitsbeleid coherent en systematisch na? Zou de werkgever die het dragen van een ‘homo-oorbel’ door de vingers ziet, geen neutraliteitsbeleid mogen voeren? Zo ja, dan lijkt me ieder neutraliteitsbeleid in de praktijk vrijwel onuitvoerbaar. Dan betekent dit arrest, in weerwil van de berichten in de media met de suggestie dat het Hof een hoofddoekverbod (nog steeds) onder voorwaarden zou goedkeuren, het einde van vrijwel ieder hoofddoekverbod.

Bronnenlijst

HvJ EU 14 maart 2017, ECLI:EU:C:2017:203 (G4S Secure Solutions NV) (ook bekend als Achbita)

Arbeitsgericht Hamburg 20 december 2018, C-804/18 (IX tegen WABE eV).

Bundesarbeitsgericht 30 april 2019, C-341/19 (MH Müller Handels GmbH tegen MJ).

HvJ EU 15 juli 2021, ECLI:EU:C:2021:594 (IX tegen WABE eV en MH Müller Handels GmbH tegen MJ)

P.C. van Nunes, annotatie bij HvJ EU 15 juli 2021, ECLI:EU:C:2021:594 (IX tegen WABE eV en MH Müller Handels GmbH tegen MJ)

MANNENRECHTEN IN SAUDI-ARABIË

Door: Nadine van de Sande

In Europa vinden we het fijn om andere, niet-Europese, landen het gevoel te geven dat wij mijlenver voorlopen wat betreft politiek en rechtssysteem. De Verenigde Staten doen bijvoorbeeld niet aan machtscheiding (wij wel), in Rusland ben je als oppositieleider je leven niet zeker en in Saudi-Arabië ben je je leven überhaupt niet zeker.

Zonder Europa verder de hemel in te willen prijzen hier een kleine schets van de mensenrechten in Saudi-Arabië: sinds 2017 zwaait Mohammad bin Salman de scepter in Saudi-Arabië, dat de structurele schending van mensenrechten nooit onder stoelen of banken heeft gestoken. Kenmerkend voor Saudi-Arabië is dat de wetten in overeenstemming zijn met de sharia, het islamitisch recht (van godsdienstvrijheid is hierdoor sowieso geen sprake). De nieuwe kroonprins presenteerde zichzelf echter als hervormer; hij zei voorstander te zijn van een tolerante en gematigde islam en beloofde de rechten van vrouwen te verbeteren. Hij leek zich in eerste instantie inderdaad te houden aan deze beloften en zich af te zetten tegen het oude regime. Zo heeft hij ervoor gezorgd dat vrouwen vanaf 2018 eindelijk mogen autorijden, dat zij in drie stadions een voetbalwedstrijd mogen bijwonen en is er in 2019 een wet uitgevaardigd dat vrouwen een sms van de rechtbank ontvangen als zij officieel gescheiden zijn (tot dan waren veel vrouwen er niet van op de hoogte wanneer hun man van hen scheidde vanwege de voogdij- en echtscheidingswetten).

Er moet echter nog veel verbeterd worden voordat vrouwen in Saudi-Arabië dezelfde rechten hebben als mannen. Er is voor vrouwen bijvoorbeeld geen minimumleeftijd om in het huwelijk te treden. Dit betekent dat er geregeld meisjes van onder de 10 met mannen ouder dan 50 trouwen. De vrouw moet daarnaast toestemming krijgen van een mannelijk familielid voor ze mag trouwen. Een huwelijk met een niet-moslim is vrijwel onmogelijk. Een ander voorbeeld: wanneer vrouwen in levensgevaar verkeren en moeten worden geopereerd in het ziekenhuis, is ook hiervoor toestemming nodig van hun vader of een andere mannelijke voogd.

Wij westerlingen kunnen ons hier weinig bij voorstellen en zijn geneigd onszelf beter en meer geëmancipeerd te vinden. Hoe onterecht dit is, bleek in april toen in de landelijke pers het bericht verscheen dat Staphorst voor het eerst een vrouwelijke wethouder krijgt. Terwijl Nederland van dit nieuws nog aan het bijkomen was, bleek binnen de Christelijke Gereformeerde Kerken een groep mannen maar liefst 21 (!) dagen te hebben vergaderd over de vraag of vrouwen een officiële rol mogen bekleden in de kerk, want “Het is vrouwen bevolen onderdanig te zijn” (1 Korinthe 14).

Ze kwamen er niet uit.

HET ONDERWIJSSYSTEEM: CHINA VS NEDERLAND

Door: Anna Damman

We hebben er allemaal dagelijks mee te maken: het onderwijs. Het merendeel van ons zal op een vrij vergelijkbare manier de basisschool en de middelbare school doorlopen hebben. We gingen gemiddeld acht jaar naar de basisschool, doorliepen daarna de havo of het vwo en meldden ons vervolgens aan voor de universiteit. Sommigen van ons deden dit volledig volgens het boekje en anderen namen een kleine omweg. Zo deed de een iets langer over de middelbare school, nam de ander een tussenjaar en volgde weer een ander eerst een hbo of andere wo-opleiding. Toch kwamen we uiteindelijk allemaal terecht op de Universiteit Utrecht.

Nu kunnen we stellen dat Nederland al een vrij ingewikkeld middelbare schoolsysteem kent. Probeer bijvoorbeeld maar eens aan een buitenlandse student uit te leggen dat we het vmbo tot en met het gymnasium kennen en welke opleidingen daar al dan niet op aansluiten. Toch denk ik dat wij het in Nederland behoorlijk goed getroffen hebben in vergelijking met studenten in sommige andere landen. Hoe werkt het onderwijssysteem bijvoorbeeld in China?

Op de middelbare school volgde ik het eind-examenvak Chinees. Ik ben toen in de vijfde klas op uitwisseling geweest naar Shanghai. Hier heb ik een week in een gastgezin gewoond en ontzettend veel geleerd over de Chinese cultuur én over het Chinese onderwijssysteem. Ik ben daar onder andere op een middelbare school geweest en die was zacht gezegd behoorlijk anders dan de gemiddelde Nederlandse school. Het meisje uit het gastgezin waar ik sliep, spreek ik nog steeds

dagelijks. Voor dit artikel heeft zij me dan ook alles over het Chinese onderwijssysteem in detail uitgelegd.

Allereerst begint de ‘basisschool’ in China een stukje later dan hier. Wanneer Chinese kinderen zeven jaar oud zijn, gaan ze voor het eerst naar de school die wij de basisschool zouden noemen. De leeftijden waarop leerlingen naar de middelbare school en de universiteit gaan komen wel overeen met die van ons. Van dertien tot en met achttien jaar gaan Chinezen naar de middelbare school en vervolgens duurt de universiteit vier jaar. De manier waarop dit onderwijs is ingedeeld en werkt is echter compleet verschillend.

Prestatiecultuur

China kent een prestatiecultuur. Chinese leerlingen zijn over het algemeen erg ambitieus en gedreven omdat goede resultaten halen essentieel is voor het creëren van een toekomst. Voor hen is dat nog veel belangrijker dan voor ons. Aangezien China erg overbevolkt is en er slechts een beperkt aantal universiteiten is, bestaat er zeer veel concurrentie tussen de middelbare scholieren. In China bestaat er namelijk niet zoiets als een hbo of mbo-opleiding. Het is daarom heel simpel: een universitaire opleiding is de sleutel tot succes. Als je tot de universiteit wordt toegelaten, studeer je om een goede baan te krijgen en als je niet wordt toegelaten heb je geen enkele mogelijkheid om een vervolgopleiding te doen. Ik kan me nog goed herinneren dat Jenny, mijn Chinese vriendin, en ik op een dag een schoonmaakster bij een tankstation zagen. ‘Ik moét wel hard mijn best doen, want

anders eindig ik zo', zei ze tegen me. Dat heeft grote indruk op me gemaakt. De meeste Chinese leerlingen voelen een immense druk om te presteren.

De middelbare school

Bovendien zijn Chinezen verplicht om een uniform te dragen op de middelbare school. Op de Shanghai Xinzhuang Middle School, de school waar Jenny op zat, droegen jongens donkerblauwe en meisjes bordeaux rode uniformen. Het leken haast wel regenpakken. Het was daarnaast verboden om bijvoorbeeld je nagels te lakken of je haar te verven. Leerlingen moesten er allemaal hetzelfde uitzien en niks mocht hen afleiden van het schoolwerk. Wat me ook opviel, toen ik daar een les bijwoonde, is dat de leerlingen precies lijken te doen wat er gevraagd wordt. Wanneer iemand de beurt kreeg stond hij of zij op, ging kaarsrecht naast zijn of haar stoel staan, gaf antwoord en ging weer zitten. Zonder omweg en zonder weerwoord. De leerlingen waren stuk voor stuk muisstil en serieus met de les bezig.

Alle leerlingen op de middelbare school moeten de vakken Engels, wiskunde en Chinees volgen. Daarnaast kiezen ze drie vakken uit politiek, geschiedenis, natuurkunde, scheikunde, aardrijkskunde en biologie en moeten ze verplicht vrijwilligerswerk doen gedurende vakanties. Wij worden als ULC studenten geacht vrijwilligerswerk te doen, maar in China moet elke middelbare scholier dat doen om te kunnen slagen.

Jenny benadrukte dat er in China voornamelijk aandacht wordt besteed aan het eindexamen. Naar de andere behaalde cijfers wordt vrijwel niet gekeken. Het uiteindelijke cijfer is slechts gebaseerd op het eindexamen. Dit vindt zij een zwakte van het Chinese onderwijssysteem. Ze is van mening dat het behalen van het diploma te veel afhangt van een momentopname en dat dit beter is geregeld in andere landen.

Het eindexamen in China werkt bovendien heel anders dan in Nederland. Elke scholier maakt een landelijk eindexamen in de vakken Chinees, Engels en wiskunde. De score van deze examens bepaalt of een leerling naar een, en zo ja welke, universiteit mag.

De universiteit

In Nederland staan we ingeschreven bij een universiteit nadat we op een aantal knoppen op Studielink hebben geklikt. Veel studies kennen niet eens een selectie. Je wil studeren en hebt een vwo of hbo diploma? Dan ben je welkom.

De Chinese aanmeldingsprocedure lijkt op geen enkele manier op de Nederlandse. Chinese leerlingen vullen een enorm formulier in waarop ze hun voorkeuren aangeven. Op dit formulier kunnen ze in totaal 25 verschillende universiteiten noteren. Binnen elke universiteit kunnen er vervolgens vier verschillende majors worden opgegeven. Het invullen van dit formulier noemt Jenny een kunst op zich. Dit moet zeer secuur gebeuren, omdat elke van de honderd opties uiteindelijk de universiteit zou kunnen zijn waar je terecht komt. Wanneer de scores van de landelijke examens bekend worden, contacteren de universiteiten op hun beurt de leerlingen die ze toelaten.

Deze langdurige en ingewikkelde toelatingsprocedure maakt ook dat wisselen van universiteit niet zomaar gaat. De major veranderen kan, maar slechts binnen de eigen universiteit. Chinese studenten kunnen dus niet zomaar, zoals wij, veranderen van universiteit als hen dat toch leuker lijkt. In dat geval moeten ze weer helemaal opnieuw beginnen met de landelijke examens.

Jenny studeert marketing aan de Shanghai Ocean University en volgt maar liefst zestien vakken per week. Studenten aan de universiteit hoeven zich niet meer aan kledingvoorschriften te houden. Daar is Jenny maar al te blij mee. De regels en gebruiken verschillen per universiteit, vertelde ze. Alle studenten bij haar op de universiteit wonen bijvoorbeeld op de campus, waar ze samen studeren en leuke dingen doen.

De manier waarop studenten kunnen afstuderen is daarentegen in heel China hetzelfde. Studenten dienen een afstudeerwerk te

schrijven over een onderwerp gerelateerd aan hun major. Verscheidene docenten stellen hier vragen over en de student verdedigt zijn of haar werk. Wanneer dit goed wordt uitgevoerd heeft de student de vier jaar afgerond. Jenny bekritiseert ook hier de focus die er ligt op het eindwerk. Volgens haar is er geen enkele aandacht voor het gemiddelde cijfer dat studenten halen. Slechts wanneer Chinezen willen doorstuderen in het buitenland is dit gemiddelde van belang.

Het Chinese onderwijssysteem zorgt ervoor dat leerlingen het optimale uit zichzelf proberen te halen en serieus te werk gaan. Ze worden klaargestoomd voor een harde arbeidsmarkt en kennen tegelijkertijd een grote mate van verantwoordelijkheid. Toch ben ik blij dat wij hier in Nederland met het Nederlandse onderwijssysteem te maken hebben. Het is een systeem dat ons vrijer in onze keuzes laat en hier en daar meer rust creëert. Want het zal misschien niet zo voelen, maar wij leven zo nu en dan een luizenleventje vergeleken met Chinese studenten.

SIRIUS XVII